Εισήγηση στην παρουσίαση του βιβλίου: Επιβαλλόμενη Μητρότητα

Της Ελιάνας Καναβέλη

Ελεύθερος Κοινωνικός Χώρος «αλτάι», 25/7/2023

Σε μια περίοδο αναβαθμισμένου ενδιαφέροντος για ζητήματα που αφορούν στα αναπαραγωγικά δικαιώματα σε παγκόσμιο επίπεδο έρχεται αυτή η πολύ ενδιαφέρουσα έκδοση, η οποία εμβαθύνει στην πολυπλοκότητα του τοπίου των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής επεκτείνοντας τον προβληματισμό σε παγκόσμιο επίπεδο και εξετάζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κινήματα υπέρ της επιλογής. Διερευνά τις ευρύτερες κοινωνικές επιπτώσεις της αναγκαστικής μητρότητας και της άρνησης της αναπαραγωγικής εργασίας, ρίχνοντας φως σε ένα ζήτημα που επηρεάζει τις ζωές αμέτρητων ατόμων.

Το βιβλίο εκκινεί από μια παρουσίαση του ιστορικού πλαισίου σε σχέση με τις εκτρώσεις στις ΗΠΑ, δείχνει τη διαδρομή μέχρι τη νομιμοποίησή τους επισημαίνοντας ταυτόχρονα την απουσία συνταγματικής εγγύησης του δικαιώματος στην έκτρωση σε ομοσπονδιακό επίπεδο, κάτι που συνέβαλε και στον πρόσφατο περιορισμό της από το Ανώτατο Δικαστήριο, πέρσι το καλοκαίρι. Στο πλαίσιο αυτό το θέμα των εκτρώσεων τίθεται ως ζήτημα του

αμερικανικού κοινοβουλευτικού ανταγωνισμού ενώ θέτει και το ερώτημα γιατί δεν υπήρξε κίνημα στις ΗΠΑ; Θεωρώ πολύ χρήσιμη τη συζήτηση που γίνεται σε αυτό το σημείο στο βιβλίο καθώς αναδεικνύονται κατά τη γνώμη μου δύο πολύ σημαντικά ζητήματα που ενδεχομένως θα μας απασχολήσουν ακόμη περισσότερο στο μέλλον.

Αρχικά, φαίνεται ότι ο ρόλος της πολιτείας στη διαφύλαξη της κοινωνικής δικαιοσύνης και στα δικαιώματα των πολιτών φτάνει μέχρι εκείνο το σημείο που δεν θα διακινδυνευτεί η εξουσία της εκάστοτε κυβέρνησης. Να γίνω πιο συγκεκριμένη κάνοντας κάποιες πολύ σημαντικές αναφορές και μέσα από το βιβλίο. Γνωρίζουμε ότι το ρεπουμπλικανικό κόμμα, ως ένα γνήσιο συντηρητικό κόμμα έχει σχέσεις με την εκκλησία και με οργανώσεις που στηρίζουν τη θεωρία του αγέννητου παιδιού και αντιτίθενται σφοδρά στις εκτρώσεις. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι εκεί που εφαρμόστηκε πρώτα ο περιορισμός των εκτρώσεων μετά την απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου ήταν πολιτείες που είχαν ρεπουμπλικάνους κυβερνήτες, ένας τέτοιος είναι ο κυβερνήτης της Φλόριντα και συνυποψήφιος του Ντ. Τραμπ για το χρίσμα των Ρεπουμπλικάνων, Ρον ΝτεΣάντις. Ταυτόχρονα όμως στο βιβλίο καταδεικνύεται και ο ρόλος των Δημοκρατικών, για να μην έχουμε αυταπάτες για την εξουσία και τα όριά της. Οι Δημοκρατικοί με αρκετές θητείες στο ενεργητικό τους, με πιο πρόσφατη αυτή του Μπαράκ Ομπάμα ενώ θα μπορούσαν να είχαν παρέμβει ουσιαστικά στη νομική θωράκιση του δικαιώματος στην έκτρωση δεν το έκαναν, «όχι απλά επειδή δεν είχαν τη γενικευμένη πλειοψηφία αλλά για να μπορούν να το επικαλούνται ως ζήτημα που θα κρίνει τα ποσοστά ψήφων που θα πάρουν στις εκλογές». Με άλλα λόγια αντιλαμβανόμαστε ότι τέτοια θέματα, όπως αυτό των εκτρώσεων αποτελούν βέλη στην εκλογική φαρέτρα γιατί μπορούν να αποτελέσουν ένα έδαφος όπου μπορούν να αναπτυχθούν «αντικρουόμενες ηθικολογικές προσεγγίσεις» που συχνά μπορούν να αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα στην επιλογή ψήφου των πολιτών.

Κι ενώ λοιπόν παρατηρήθηκε μια έντονη κοινοβουλευτική κινητοποίηση για το ζήτημα των εκτρώσεων με τους Δημοκρατικούς

να πρωτοστατούν ενάντια στον περιορισμό τους και τον Τζον Μπάιντεν, κάποτε πολέμιο των εκτρώσεων, να υπερασπίζεται το δικαίωμα στην επιλογή, δεν είδαμε μια αντίστοιχη κινητοποίηση του κινήματος στους δρόμους των ΗΠΑ παρά το γεγονός ότι οι δημοσκοπήσεις ήταν συντριπτικές ενάντια στην απαγόρευση (60%). Οι όποιες αντιδράσεις ήταν ιδιαίτερα χλιαρές, αν συνυπολογιστεί η σημασία και οι συνέπειες της συγκεκριμένης απόφασης αλλά και το παρελθόν των κινημάτων των ΗΠΑ, τα οποία ήταν ιδιαίτερα μαχητικά, τελευταίο το κίνημα των Black Lives Matter.

Οι συγγραφείς σχολιάζοντας αυτό το παράδοξο θα λέγαμε δίνουν μια πολύ πειστική απάντηση, κατά τη γνώμη μου, για αυτό. Εστιάζουν στο ζήτημα του μη κερδοσκοπικού βιομηχανικού συμπλέγματος και την αφομοίωση σε μεγάλο βαθμό από μέρους του διαφόρων μορφών κινηματικής δράσης. Ως μη κερδοσκοπικό βιομηχανικό σύμπλεγμα ορίζεται «ένα σύστημα σχέσεων μεταξύ του κράτους (ή των τοπικών και ομοσπονδιακών κυβερνήσεων), των τάξεων που κατέχουν την ιδιοκτησία, των ιδρυμάτων και των μη κερδοσκοπικών/κυβερνητικών οργανώσεων κοινωνικών υπηρεσιών και των οργανισμών κοινωνικής δικαιοσύνης». Με απλά λόγια διάφορες ριζοσπαστικές μορφές δράσης, όπως οι καταλήψεις στέγης, δομές υγείας, ελευθεριακά σχολεία, ξενώνες κακοποιημένων γυναικών» αφομοιώνονται και υιοθετούνται από τη νεοφιλελεύθερη μορφή του κράτους. Σας θυμίζει κάτι; Διαβάζοντας το συγκεκριμένο κομμάτι έκανα διάφορες σκέψεις. Θυμήθηκα το κίνημα των πλατειών και ό,τι αυτό πρέσβευε, το οποίο αναφέρεται και στο βιβλίο, το οποίο σε μεγάλο βαθμό αφομοιώθηκε από την μετέπειτα κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ. Γενικά με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, περίοδο κατά την οποία άρχισε να υποχωρεί το κράτος πρόνοιας και οι δομές του, άρχισαν να έρχονται στο προσκήνιο διάφορες μορφές συλλογικής δράσης και αλληλεγγύης, κοινωνικά ιατρεία, φαρμακεία, αλληλέγγυες κουζίνες κλπ, οι οποίες με ένα τρόπο άρχισαν να υιοθετούνται και από ΜΚΟ και ιδρύματα που δραστηριοποιούνται σε ζητήματα κοινωνικής προσφοράς και δικαιοσύνης σε ένα πλαίσιο όμως νεοφιλελευθερισμού. Στο πλαίσιο αυτό είδαμε διάφορα ιδρύματα να στεγάζουν και να

υποστηρίζουν εναλλακτικές/κινηματικές δράσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών και οι καμπάνιες της για τα λοατκι άτομα και δικαιώματα. Στο σημείο αυτό κάποιος μπορεί να θέσει το ερώτημα: «και τι το κακό έχει αυτό;».

Δεν είναι απαραίτητα κακό γιατί η προβολή τέτοιων ζητημάτων από μεγάλους οργανισμούς και φορείς είναι δυνατό να συμβάλει στην διάδοση και αποδοχή τους από μεγαλύτερα και ευρύτερα κομμάτια της κοινωνίας. Από την άλλη όμως, είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι η όποια χρηματοδότηση των κινημάτων από ιδρύματα μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ανεξαρτησία και την ακεραιότητα τους. Διαπιστώνουμε ότι σε μεγάλο βαθμό με αφορμή και το παράδειγμα των ΗΠΑ ότι το πόσο και πώς αντιστεκόμαστε εξαρτάται από τον βαθμό ενσωμάτωσης των αιτημάτων από το κράτος και τους φορείς γύρω από αυτό.

Επιστρέφοντας στο ερώτημα «Γιατί δεν υπήρξε κίνημα στις ΗΠΑ», οι συγγραφείς κάνουν ακόμη μια πολύ σημαντική επισήμανση, η οποία αναφέρεται στη διαφορετική ταξική, φυλετική σύνθεση της εκάστοτε πολιτείας. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι η έκτρωση λόγω του αυξημένου κόστους διεξαγωγής της δεν είναι αυτονόητη ειδικά για τις φτωχές και για τις γυναίκες που ανήκουν στις μειονότητες. Είναι ήδη αρκετά δύσκολη και δεν χρειαζόταν ο περιορισμός τους από το Ανώτατο Δικαστήριο. Η απώλεια του συνταγματικού δικαιώματος στην έκτρωση είναι εμπόδιο αλλά δεν είναι το μόνο.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα που τίθεται στο βιβλίο είναι η σύνδεση του περιορισμού των εκτρώσεων με την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης του έθνους, ως μοχλό καταπίεσης και έμφυλης πειθάρχησης. Στο σημείο αυτό γίνεται μια πολύ εύστοχη παρατήρηση ότι αν θέλουμε να υπερβούμε αυτά τα προκαθορισμένα όρια, να αρνηθούμε αυτή την εργασία πρέπει να γίνει μια συλλογική διεκδίκηση της ελεύθερης και δωρεάν έκτρωσης, οι κοινωνικές παροχές να δίνονται σε όλα τα άτομα που γεννάνε και για όλες τις μορφές οικογένειας που το κράτος δεν τις αναγνωρίζει. Είναι επιτακτική ανάγκη ό,τι βαφτίζεται ατομική

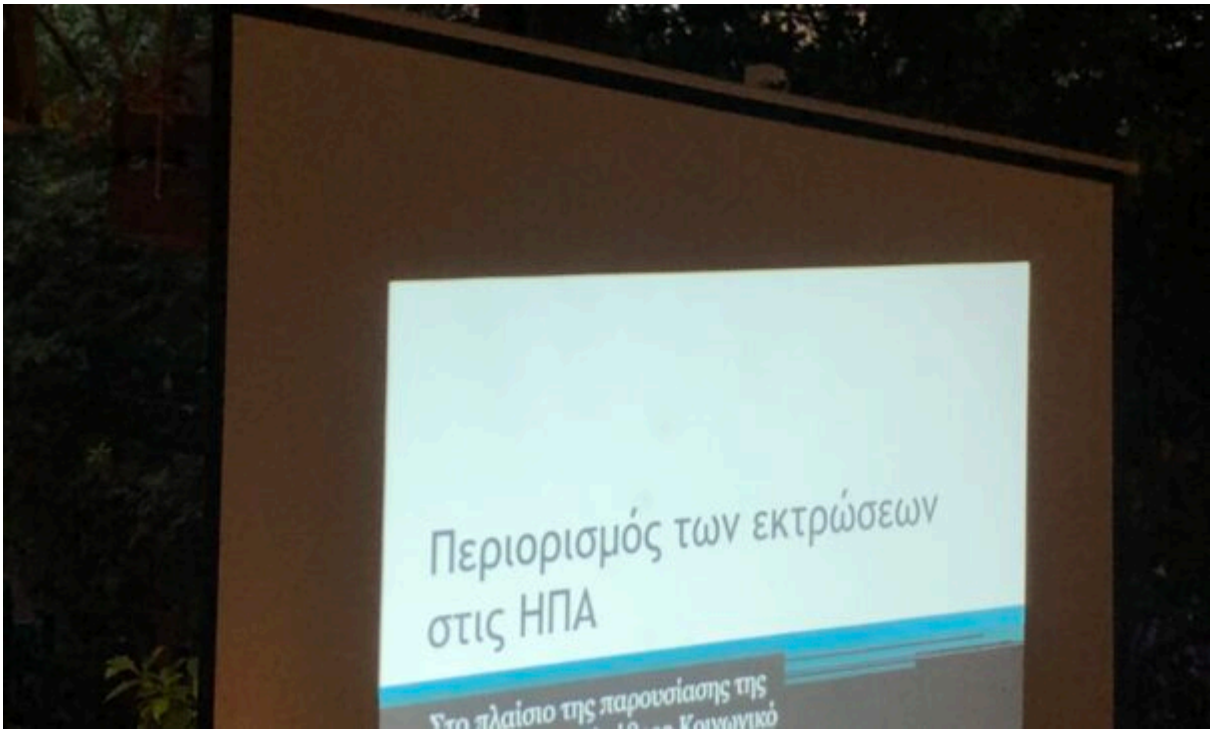
και ιδιωτική υπόθεση να γίνει δημόσια γιατί αλλιώς δεν πρόκειται να γίνουν ζυμώσεις και να τεθούν σε μια σφαίρα διεκδίκησης. Στο πλαίσιο αυτό, από τη μια η άρνηση της επιβολής εργασίας στο επίπεδο της κύησης αλλά και η διεκδίκηση κοινωνικών παροχών για τη φροντίδα παιδιών σε διάφορες μορφές οικογένειας σε συνδυασμό με τη μάχη απέναντι σε αυτούς τους περιορισμούς συνθέτουν το κάδρο των δικών μας συλλογικών αντιστάσεων και διεκδικήσεων.

Χρήσιμο θα ήταν μιας και τίθεται και στο βιβλίο να κάνουμε μια αναφορά και στην επιβολή της οικογένειας ως μέσο ρύθμισης των αντιφάσεων. Η εστίαση στην οικογένεια ως χώρο ατομικής ευθύνης και αυτοδυναμίας έχει συμβάλλει στην άνοδο μιας μορφής συντηρητισμού, η οποία δίνει έμφαση στους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων. Στο εγχώριο συγκείμενο η παραδοσιακή, ετεροκανονική, πυρηνική οικογένεια αποτελεί θεματοφύλακα των συντηρητικών απόψεων και αφηγημάτων και μοχλός κατασκευής κυρίαρχων σχέσεων, θέσεων και αντιλήψεων. Το πλαίσιό της ορίζεται αυστηρά μέσα από το ετεροκανονικό μοντέλο και νέες μορφές οικογένειας, αν και υπάρχουν, συστηματικά αγνοούνται. Η οικογένεια στο συγκεκριμένο εθνικό πλαίσιο επ’ αφορμής των πολλαπλών και συνεχών κρίσεων μπήκε και μπαίνει πολλές φορές στο κάδρο, είτε ως «πάσχον σώμα» είτε ως θεματοφύλακας αξιών που χάνονται.

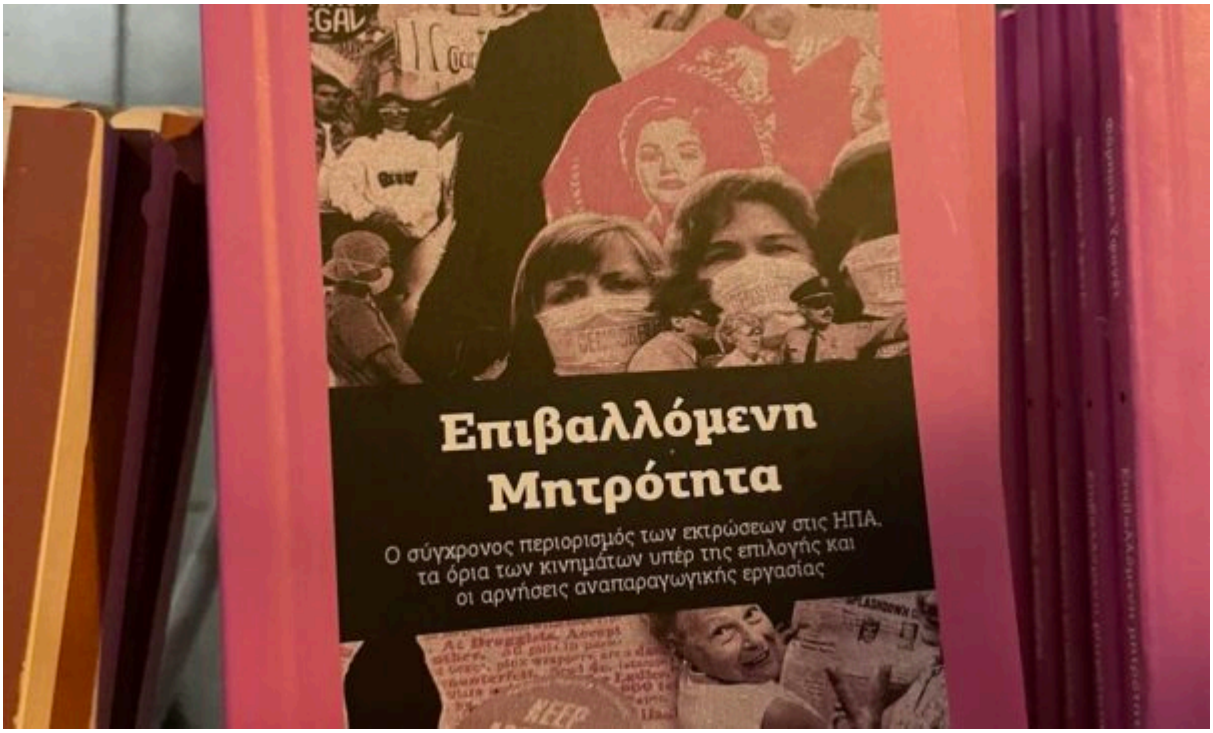
Έτσι, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί άσχετο με αυτό η δημιουργία του υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας.
Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, στο οποίο παρατηρείται μια γενικότερη κοινωνική αποσταθεροποίηση, όπου η επιλογή είναι το δίχως άλλο μια έννοια ταυτισμένη με τον ατομιστικό νεοφιλελευθερισμό και η επίκληση σε αυτή την έννοια της ελεύθερης επιλογής την απογυμνώνει από τις διαδικασίες συγκρότησης της υποκειμενικότητας, θα πρέπει να αναζητήσουμε λύσεις πέρα από τον ατομιστικό νεοφιλελευθερισμό και την παραδοσιακή οικογένεια. Να αναζητήσουμε, όπως λένε και οι συγγραφείς, μορφές συγκρότησης συγγένειας και σχέσεων πέρα από βιολογικούς δεσμούς ή παραδοσιακά έμφυλους ρόλους. Με τα δικά τους λόγια:

«Μπροστά στην κατάρρευση των θεσπισμένων βεβαιοτήτων αυτού του κόσμου, που αφορούν και τη μορφή της οικογένειας, δεν πρέπει να επιστρέψουμε στην κανονικότητα, αλλά αντίθετα να ακολουθήσουμε το υπάρχον ρεύμα που δομεί νέες μορφές οικειότητας και συσχέτισης στα πλαίσια ενός διαρκούς καθημερινού αγώνα».

Ακολουθούν φωτογραφίες από την εκδήλωση

Συνέντευξη: «Οι ήρωες με τις λευκές ποδιές» στη δίνη της νεοφιλελεύθερης διαχείρισης

Συνέντευξη με την Αργυρή Ερωτοκρίτου, ειδικευόμενη γιατρό Παθολογίας στο ΓΝΑ «Γ. Γεννηματάς» και μέλος του ΔΣ του σωματείου εργαζομένων.

επιμέλεια: Ελιάνα Καναβέλη, Βαγγέλης Θεοδωράτος

Συνομιλήσαμε διαδικτυακά με την Αργυρή Ερωτοκρίτου, ειδικευόμενη γιατρό Παθολογίας στο ΓΝΑ «Γ. Γεννηματάς» και μέλος του ΔΣ του σωματείου εργαζομένων, για την κατάσταση που επικρατεί στα δημόσια νοσοκομεία αυτή τη δύσκολη χρονική στιγμή, όπου ο κορωνοϊός φαίνεται να εξαντλεί τις δυνάμεις εργαζομένων, ιατρών και νοσηλευτών, οι οποίοι μάχονται με

λιγοστά μέσα.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η κυρία Ερωτοκρίτου: «Πριν τέσσερις μέρες ήρθα σε επαφή με επιβεβαιωμένο κρούσμα, χωρίς τον απαραίτητο εξοπλισμό, μόνο με χειρουργική μάσκα – και ΔΕΝ είμαι σε καραντίνα».

Καθημερινά τα κρούσματα ανθρώπων που εργάζονται στα νοσοκομεία, είτε ως γιατροί είτε ως νοσηλευτές, αυξάνονται, φανερώνοντας τις ελλείψεις και την απροθυμία των κυβερνώντων για λήψη μέτρων. Από την άλλη καθημερινά, στις 18:00 το απόγευμα, ακούμε για την «ατομική» ευθύνη του καθενός απέναντι στον κορωνοϊό και όχι για την κρατική ευθύνη, η οποία εξάντλησε το ρόλο της στη λήψη μέτρων περιορισμού του πληθυσμού.

Στις 7 Απρίλη οργανώθηκαν διαμαρτυρίες σε όλα τα νοσοκομεία, ακόμα και σε κέντρα υγείας πανελλαδικά. Η κ. Ερωτοκρίτου μας λέει χαρακτηριστικά: «Ήταν μια φοβερή κίνηση μέσα από την οποία οι "ήρωες" για την κυβέρνηση έσπασαν το κλίμα συναίνεσης. Ήταν τεράστια η χαρά μας που βρέθηκαν στις πύλες δεκάδες αλληλέγγυοι από σωματεία, συλλογικότητες, οργανώσεις της Αριστεράς και φυσικά σπάσαμε και τις προσπάθειες τρομοκράτησης από δυνάμεις της αστυνομίας που φρόντισε να στείλει η κυβέρνηση. Εμείς ξέρουμε ποια είναι τα μέτρα προστασίας και όχι οι μπάτσοι και γι' αυτό βγαίνουμε και τα απαιτούμε συλλογικά!».

Βαβυλωνία: Ας δούμε όμως αρχικά ποια ήταν η κατάσταση στο ΕΣΥ πριν προκύψει το πρόβλημα με τον κορωνοϊό και τι άλλαξε αφότου μετά;

Αργυρή Ερωτοκρίτου: Τα δημόσια νοσοκομεία βρέθηκαν στην αρχή της πανδημίας του νέου κορωνοϊού χτυπημένα από τα χρόνια των μνημονίων. Θυμίζω ότι οι κυβερνήσεις των Σαμαρά-Βενιζέλου είχαν βάλει στο στόχαστρο δεκάδες νοσοκομεία. Κλείσανε εν τέλει πολύ λιγότερα χάρη στις αντιστάσεις των εργαζομένων, ωστόσο χάσαμε κάποια όπως το Λοιμωδών στην Αγία Βαρβάρα, την

Πολυκλινική στην Ομόνοια. Τριάντα πέντε από τις οργανικές θέσεις (με βάση τα οργανογράμματα του Ά. Γεωργιάδη) είναι κενές – περίπου 14.000 γιατροί και 20.000 νοσηλευτές. Δέκα τέσσερις χιλιάδες συμβασιούχοι όλων των μορφών εργάζονται στα δημόσια νοσοκομεία και για την παραμονή τους, κάθε χρόνο, δίνουμε τεράστια μάχη. Για κάθε 5 συνταξιοδοτήσεις είχαμε 1 πρόσληψη. Αυτό μας φέρνει στη σημερινή εικόνα, ενός ΕΣΥ με γερασμένο το μόνιμο προσωπικό, αναγκασμένο να καλύπτει δουλειά για άλλους 3-4, να υποχρεώνεται να δουλεύει νύχτες χωρίς να παίρνει ρεπό ή άδεια. Γιατρούς να αναγκάζονται σε υπερεφημέρευση και δουλειά που μπορεί να ξεπερνάει τις 30 ώρες. Επιπλέον σε ό, τι αφορά τον υλικοτεχνικό εξοπλισμό τα πράγματα είναι τραγικά. Κλινικές που είναι ασφυκτικά γεμάτες, ασθενείς στοιβάζονται σε δωμάτια με απόσταση του ενός κρεβατιού από το άλλο στην καλύτερη το ένα μέτρο, όταν οι διεθνείς οδηγίες λένε τουλάχιστον για δύο μέτρα, ράντζα μετά από κάθε γενική εφημερία, ασθενείς σε διαδρόμους κλινικών που δεν έχουν όχι μόνο μπάνιο αλλά και παροχές οξυγόνου. Σίγουρα οι Μονάδες Εντατικής θεραπείας σήμερα είναι το πιο τραγικό παράδειγμα, 600 κλίνες τη στιγμή που για τον πληθυσμό της χώρας χρειάζονται 2000. Νοσοκομεία με αξονικούς που κάθε βδομάδα χαλάνε, νοσοκομεία που δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε βασικές ανάγκες, τη στιγμή που τα ιδιωτικά διαγνωστικά κέντρα ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια σε όλες τις γειτονιές.

Χρειάζεται να σταθούμε όμως και στη διάλυση της πρωτοβάθμιας περίθαλψης. Ακούμε αυτές τις μέρες μονότονα τη σύσταση να «απευθυνθείτε στον οικογενειακό σας γιατρό». Μόνο που η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού δεν έχει οικογενειακό γιατρό. Το κλείσιμο των ΙΚΑ το 2013 έφερε αυτό το τραγικό αποτέλεσμα. Ήταν πάλι ένα δώρο για τους ιδιώτες. Η πλειοψηφία του κόσμου προσπάθησε να απευθυνθεί στις ελάχιστες δομές των ΤΟΜΥ (τοπική μονάδα υγείας), που όμως σε καμιά περίπτωση δεν καλύπτουν τις ανάγκες του πληθυσμού. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα είτε ασθενείς με χρόνια νοσήματα (π.χ. σακχαρώδης διαβήτης, υπέρταση, χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια, καρδιακή ανεπάρκεια κλπ.) να μένουν αρρύθμιστοι ή να περιμένουν για

μήνες για ραντεβού σε δημόσιο νοσοκομείο ή μια μικρή μειοψηφία να καταφεύγει στον ιδιωτικό τομέα. Σίγουρα τα πράγματα θα ήταν πολύ χειρότερα αν δεν αναπτύσσονταν αντιστάσεις στην υγεία από τους εργαζόμενους όλα τα προηγούμενα χρόνια.

Β.: Τι ελλείψεις παρατηρούνται και κατά πόσο θα ήταν εφικτό να μην υπάρχουν αυτές; Υπήρξε ανταπόκριση μετά και τις σοβαρές καταγγελίες για έλλειψη βασικού εξοπλισμού; Αν ναι ποια ήταν αυτή;

Α.Ε: Πέρα από αυτά που προανέφερα, δηλαδή προσωπικό και υλικοτεχνικός εξοπλισμός, σήμερα έχουμε να αντιμετωπίσουμε ελλείψεις σε μάσκες, είτε απλές χειρουργικές, είτε υψηλής προστασίας, αντισηπτικά, γάντια, ειδικές στολές και φυσικά εξοπλισμό για ΜΕΘ. Οι 2000 προσλήψεις που εξήγγειλε η κυβέρνηση είναι σταγόνα στον ωκεανό. Αντιστοιχούν περίπου σε 10 εργαζόμενους σε κάθε νοσοκομείο της χώρας. Το ίδιο το υπουργείο υπολογίζει ότι ένα 30% τουλάχιστον του προσωπικού θα βγει θετικό στον κορωνοϊό. Αυτό σημαίνει ότι οι προσλήψεις που θα κάνουν, δεν μπορούν να αντικαταστήσουν ούτε όσους από εμάς βρεθούμε σε καραντίνα. Μέχρι στιγμής ελάχιστα έχουμε δει. Στο δικό μου νοσοκομείο έχουν έρθει λιγότεροι από 10 γιατροί και άλλοι τόσοι νοσηλευτές. Επίσης, καλύπτουν ανάγκες στα νοσοκομεία αναφοράς μεταφέροντας προσωπικό από άλλα νοσοκομεία, συνομολογώντας την ανεπάρκεια των δικών τους εξαγγελιών.

Β.: Ποια όμως είναι τα κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισης του κορωνοϊού; Έχουν παρθεί; Αν όχι γιατί πιστεύεις ότι συμβαίνει αυτό; Από πολιτική βούληση ή πολιτική ανεπάρκεια;

Α.Ε: Χρειάζεται άμεσα ενίσχυση του δημοσίου συστήματος υγείας. Μαζικές προσλήψεις προσωπικού, επίταξη ιδιωτικών κλινικών και ένταξή τους σε κεντρικό σχεδιασμό (χωρίς αποζημίωση στους κλινικάρχες). Επιπλέον, χρειάζεται μαζικός έλεγχος του πληθυσμού για να ξέρουμε τις πραγματικές διαστάσεις της πανδημίας. Το «μένουμε σπίτι» καταλήγει σε επικίνδυνες καταστάσεις, αφού δεν συνοδεύεται από ιατρική παρακολούθηση.

Δεν εννοώ τηλεφωνική παρακολούθηση αλλά από κοντά, με κλινική εξέταση και όλο τον απαραίτητο εργαστηριακό έλεγχο. Μόνο έτσι δεν θα θρηνήσουμε άλλα θύματα, όπως την 41χρονη μητέρα στην Καστοριά. Δομές όπως το «Βοήθεια στο σπίτι» που έχει ο κάθε δήμος πρέπει να στελεχωθούν με μαζικές προσλήψεις.

Σίγουρα πρέπει να ληφθούν μέτρα για όλους τους χώρους εργασίας. Η κυβέρνηση αντί να καταργεί την εποπτεία της επιθεώρησης εργασίας, έπρεπε να την εντατικοποιεί για να τηρούνται όλοι οι κανόνες ασφαλείας, οι αποστάσεις, η χορήγηση μέσων ατομικής προστασίας. Αντί να απαγορεύει τις απολύσεις, αφήνει τα αφεντικά ελεύθερα να αλωνίζουν. Αντί να πυκνώνει τα δρομολόγια των ΜΜΜ, τα αραιώνει. Πρέπει άμεσα να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης των προσφύγων και να μεταφερθούν σε σπίτια και ξενοδοχεία. Αντίστοιχα μέτρα πρέπει να ληφθούν για τις φυλακές και τους στρατώνες. Επιπλέον, μέτρα στέγασης για άστεγους και χρήστες ενδοφλέβιων ουσιών. Αντίθετα, η κυβέρνηση επιβάλλει αυταρχικά μέτρα που δεν έχουν λογική, κλείνοντας πάρκα, παραλίες, βουνά, απαγορεύοντας το κολύμπι. Θεωρώ πως πρόκειται για ταξικά μέτρα υπέρ των αφεντικών. Αν βάλουμε στη ζυγαριά την οικονομική ενίσχυση που έχει δοθεί στις επιχειρήσεις με αυτήν που δόθηκε σαν επιδόματα στους εργαζόμενους η πλάστιγγα γέρνει κατά πολύ προς το πρώτο.

Β.: Κι ερχόμαστε σε κάτι που το ακούμε από την από την αρχή της κρίσης και είναι δεν άλλο από την ατομική ευθύνη των πολιτών και του ιατρικού νοσηλευτικού προσωπικού. Από την άλλη, δεν ακούμε και πολλά για το ποια είναι η κρατική ευθύνη; Γιατί νομίζεις συμβαίνει αυτό και ποιος θα ήταν ο σωστός καταμερισμός ευθυνών;

Α.Ε: Προσπαθούν να καλύψουν την ανεπάρκεια τους σε όλα τα παραπάνω και γι’ αυτό επιστρατεύουν το αφήγημα της ατομικής ευθύνης. Προσπαθούν να καλλιεργήσουν κλίμα εθνικής ομοψυχίας, όπως έκαναν κάθε φορά σε μεγάλες κρίσεις, είτε αυτές ήταν ο πόλεμος, είτε οικονομική κρίση.

Β.: Ποιοι είναι οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για την κοινωνία

πίσω από την απροθυμία άσκησης κοινωνικών πολιτικών και στήριξης του δημόσιου συστήματος υγείας;

Α.Ε: Το πρώτο είναι να δούμε εκατόμβες νεκρών και, να είστε σίγουροι, αυτοί δεν θα είναι από τη μεριά των πλουσίων. Το δεύτερο είναι να έχουμε θύματα από άλλα νοσήματα που συνεχίζουν να υπάρχουν παρά την πανδημία και ο κόσμος φοβάται να έρθει στα νοσοκομεία. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα τμήματα των επειγόντων περιστατικών μειώθηκε κατά 70% η προσέλευση για καρδιολογικά νοσήματα (εμφράγματα κλπ). Αυτό δεν σημαίνει ότι σταμάτησαν αυτά τα νοσήματα, αλλά ότι οι ασθενείς θεωρούν ότι μπορούν να τα αντιμετωπίσουν στο σπίτι – κάτι που φυσικά δεν ισχύει.

Β.: Στην Ιταλία, συγκεκριμένα στο Βορρά, είδαμε να παραλύει το δημόσιο σύστημα υγείας και να αδυνατεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες. Παράλληλα είδαμε ότι οι βιομηχανίες συνέχιζαν να λειτουργούν και πολλοί άνθρωποι να εκτίθενται καθημερινά σε κίνδυνο, χωρίς να έχουν ληφθεί τα απαραίτητα μέτρα προφύλαξης. Στην περίπτωση αυτή, πόσο σωστό θα ήταν να μιλάμε για κρατικές δολοφονίες αφού ουσιαστικά ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού παραμένει απροστάτευτο προκειμένου να στηρίξει την οικονομία;

Α.Ε: Νομίζω είναι απόλυτα σωστό να μιλάμε για κρατικές δολοφονίες. Τα αφεντικά στο Βορρά της Ιταλίας λειτούργησαν σαν κοινοί δολοφόνοι μέχρι το τέλος. Δεν ήθελαν να σταματήσει η παραγωγή ούτε για λίγη ώρα ανάμεσα στις βάρδιες, για να καθαρίσουν τα εργοστάσια. «Δεν είμαι αναίσθητος… αλλά το σταμάτημα της παραγωγής θα μας φέρει μεγάλα πρόστιμα από τις μεγάλες μάρκες που εξυπηρετούμε, τους πελάτες μας, λόγω των παραγγελιών που δεν θα παραδώσουμε στην ώρα μας». Αυτή η δήλωση ανήκει στον Φοντάνα, ιδρυτή της εταιρίας που κατασκευάζει Ferrari, Rolls Royce, Jaguar στην Ιταλία. Τα λόγια είναι περιττά νομίζω.

Δεκέμβρης 2008: Από τον Γρηγορόπουλο στην Κούνεβα μια εξέγερση δρόμος

της Ελιάνας Καναβέλη

Έχουμε διανύσει έντεκα, πολύ πυκνά σε βιώματα, χρόνια μετά τον Δεκέμβρη του 2008. Έντεκα χρόνια από εκείνη τη βραδιά της 6ης Δεκέμβρη που ο Επαμεινώνδας Κορκονέας (αποφυλακισμένος πλέον) ύψωσε το όπλο του και σκότωσε εν ψυχρώ τον 16άχρονο Αλέξανδρο Γρηγορόπουλο στα Εξάρχεια. Όπως έχει ειπωθεί, εύστοχα κατά τη γνώμη μου, αναφορικά με το «ποιόν» του Δεκέμβρη, «ο Δεκέμβρης ήταν… και τι δεν ήταν!». Και φάνηκε αυτό το «σύμπαν» του Δεκέμβρη στον τρόπο που έδρασε και δραστηριοποιήθηκε το κίνημα όχι μόνο τις μέρες της εξέγερσης αλλά και μετά, κυρίως μετά. Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η αντίδραση του κινήματος στην επίθεση με οξύ που είχε δεχθεί η Κωνσταντίνα Κούνεβα.

Στις 23 Δεκέμβρη 2008, η Κωνσταντίνα Κούνεβα δέχτηκε δολοφονική επίθεση στο δρόμο από δύο άντρες, οι οποίοι δεν βρέθηκαν ποτέ. Η Κούνεβα, μετανάστρια από τη Βουλγαρία, ήταν τότε μητέρα ενός ανήλικου παιδιού, καθαρίστρια και ζούσε και εργαζόταν για αρκετά χρόνια στην Ελλάδα. Αργότερα εκλέχθηκε για μια θητεία ευρωβουλεύτρια με το κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ. θεωρούνταν πολύ ενεργή και μαχητική συνδικαλίστρια και η ιδιότητα της ως γραμματέως στο σωματείο της το επιβεβαιώνει. Τα χαρακτηριστικά της επίθεσης που δέχθηκε τότε φανερώνουν ένα διττό στόχο. Ο άμεσος στόχος ήταν η «φίμωση» της ίδιας και ο έμμεσος ήταν η δημιουργία ενός καθεστώτος φόβου όχι τόσο για την ίδια, όσο για άλλες που θα προβούν σε ανάλογες διεκδικήσεις.

Η Κούνεβα, παρακάμπτοντας τους κανόνες του κοινωνικά και πολιτικά λεχθέντος, μιλούσε και διεκδικούσε τα εργασιακά της δικαιώματα γι’ αυτήν και τις/τους συναδέλφους της. Η συνδικαλιστική όμως δράση ποτέ δεν είναι επιθυμητή από την εξουσία παρά μόνο όταν συμβαδίζει με την κυρίαρχη πολιτική. Η δράση της ΓΣΣΕ τα χρόνια της κρίσης άλλωστε επιβεβαιώνει αυτόν τον ισχυρισμό. Πάντως, αυτά που διεκδικούσε και για τα οποία μιλούσε ανοιχτά η Κούνεβα στο δημόσιο χώρο σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσαν να εκστομιστούν από θηλυκό υποκείμενο που φέρει την ιδιότητα της μετανάστριας. Γι’ αυτό και τιμωρήθηκε στο δημόσιο χώρο με οξύ, το εργαλείο της δουλειάς της. Τιμωρήθηκε για να σωπάσει. Με άλλα λόγια, επιστρατεύτηκε ο φόβος για να λειτουργήσει ελεγκτικά και σαν μηχανισμός αστυνόμευσης του πεδίου που αφορά το δημόσιο λόγο. θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η επίθεση ενάντια στην Κωνσταντίνα Κούνεβα ήταν μία επίθεση στο λόγο, στην άρθρωση του δημόσιου λόγου από ενεργά πολιτικά υποκείμενα, τα οποία θα έπρεπε να παραμείνουν σιωπηλά.

> *Ο στόχος της επιβολής σιωπής, ωστόσο δεν πέτυχε. Ο κόσμος των κινημάτων δεν φοβήθηκε, δεν έμεινε απαθής και δεν σιώπησε μπροστά σε αυτή τη δολοφονική ενέργεια.*

Η βίαιη επίθεση εναντίον της Κούνεβα ξεσήκωσε ένα κύμα οργής και δημιούργησε ένα δυνατό κίνημα αλληλεγγύης. Πολλές ομάδες, φεμινιστικές και μη, συμπαραστάθηκαν στον αγώνα της Κούνεβα και πάλεψαν για να γνωστοποιηθεί η υπόθεσή της, που ειρήσθω εν παρόδω έγινε προσπάθεια να συγκαλυφθεί από τα ΜΜΕ καθώς μόλις πέντε μέρες μετά βλέπουμε τα πρώτα δημοσιεύματα. Η επίθεση που δέχθηκε η Κούνεβα πραγματοποιήθηκε λίγες μέρες μετά από την εκδήλωση της εξεγερσιακής διαδικασίας που ακολούθησε την εν ψυχρώ δολοφονία του Γρηγορόπουλου. Στις εξεγερσιακές συνθήκες που διαμορφώθηκαν εκείνο το διάστημα, τόσο τα υποκείμενα που συμμετείχαν σε αυτές τις διαδικασίες όσο και αυτά που τις παρακολουθούσαν από απόσταση «ασφαλείας» ύψωσαν τις φωνές τους, διεκδίκησαν το δημόσιο χώρο και λόγο και αμφισβήτησαν εμπράκτως τόσο τους κατασταλτικούς μηχανισμούς της εξουσίας

όσο και την ίδια εξουσία. Συνειδητοποίησαν ότι τα σώματά τους αλλά και η ζωή τους ήταν υπόθεση του κράτους και όχι δική τους καθώς και ότι η ζωή τους είναι το όριο για τη ζωή που ορίζει η εξουσία.

Επιπλέον, η επίθεση εναντίον της Κούνεβα ήταν μια έμφυλη επίθεση καθώς διαπράχθηκε από δύο άνδρες σε μια γυναίκα. Η απάντηση στην έμφυλη βία που δέχθηκε η Κούνεβα ήταν μια από τις φεμινιστικές στιγμές που ακολούθησαν τον Δεκέμβρη του 2008. Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν αρκετές φεμινιστικές και λοατκι ομάδες που θίγουν και θέτουν στην πολιτική ατζέντα, κινηματική και θεσμική, την έμφυλη βία, τα δικαιώματα της λοατκι κοινότητας. Άλλο ένα τέτοιο παράδειγμα ήταν η αντίδραση του κινήματος μέσα από τη δημιουργία συνελεύσεων και δράσεων για την υπόθεση της διαπόμπευσης των οροθετικών γυναικών από τον κ. Χρυσοχοΐδη και τον κ. Λοβέρδο. Αποτιμώντας την έμφυλη διάσταση του Δεκέμβρη θα λέγαμε ότι είχε έντονα τα στοιχεία μιας μάτσο κουλτούρας που χαρακτηρίζεται από την ανάδυση μιας έντονα ηγεμονικής αρρενωπότητας. Τα σεξιστικά συνθήματα αλλά και η έντονα «στρατιωτική» αντιμετώπιση των πορειών ήταν κάποια από τα δείγματα αυτής της κουλτούρας. Ακριβώς, όμως, επειδή ο Δεκέμβρης είχε πολλές πτυχές και όχι μόνο μία ταυτόχρονα ήταν δυνατό να δεις και θηλυκά και λοατκι υποκείμενα να συμμετέχουν με τον δικό τους τρόπο στις πορείες και εν γένει στις πολιτικές διαδικασίες. Ο Δεκέμβρης «άνοιξε» τον δρόμο για την επανοικειοποίηση του δημόσιου χώρου από τα θηλυκά και τα λοατκι υποκείμενα.

> *Η επίθεση που δέχθηκε η Κωνσταντίνα Κούνεβα τοποθετείται χρονικά, κοινωνικά και πολιτικά σε μια περίοδο έντονης ανάδυσης και ανάδειξης ριζοσπαστικών λόγων, οι οποίοι έχουν ταυτιστεί από το συντηρητικό συγκείμενο ως απορυθμιστικοί και αποδιοργανωτικοί.*

Τα συνθήματα αλληλεγγύης που γράφτηκαν εκείνο το διάστημα στην Αθήνα, οι αφίσες που τοιχοκολλήθηκαν και τα κείμενα που τυπώθηκαν, δείχνουν ότι η περίπτωση της Κούνεβα συσπείρωσε ένα

ευρύ κομμάτι του κόσμου που κατάφερε να δει πέρα από τα χαραγμένα στο σώμα της Κούνεβα σύνορα και να αναγνωρίσει το δικό του πρόσωπο στο πρόσωπο της Κούνεβα, όπως λίγο καιρό νωρίτερα είχε δει το πρόσωπό του στο πρόσωπο του Γρηγορόπουλου. Η Κούνεβα ήταν μια εικόνα από το μέλλον που θα ακολουθούσε. Από έναν εργασιακό μεσαίωνα που δεν έπληξε μόνο τους μετανάστες αλλά και τους ντόπιους. Τα δύο πρόσωπα του Δεκέμβρη, ο Γρηγορόπουλος και η Κούνεβα ήταν η εικόνα από ένα μέλλον που ήρθε σύντομα και συνέτριψε όλες τις βεβαιότητες. Η καταστολή, η ανεργία, η επισφάλεια αλλά και η αλληλεγγύη και η αντίσταση ήταν αυτά που ακολούθησαν και τα είχε προμηνύσει ο Δεκέμβρης μέσα από αυτά τα δύο γεγονότα.

Ο Δεκέμβρης συμπύκνωσε πολλά νοήματα και ταυτόχρονα αποτέλεσε το έδαφος για να δημιουργηθούν συνθήκες αμφισβήτησης όλων εκείνων των σταθερών και των κανονικοτήτων που μέχρι τότε χαρακτήριζαν την ελληνική κοινωνία. Ένα κομμάτι της κοινωνίας επηρεάστηκε με ένα βαθύ και σε μεγάλο βαθμό ανεξίτηλο τρόπο από όλη αυτή την εξεγερσιακή κατάσταση και ανέπτυξε διαφορετικά αντανακλαστικά απέναντι στο κράτος, την καταστολή, στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η έννοια της αλληλεγγύης που τόσο έμπρακτα δόθηκε στην Κ. Κούνεβα είχε τις ρίζες της σε αυτές τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν τις δύο εβδομάδες του Δεκέμβρη. Ετερόκλητες πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ομάδες και άνθρωποι βρέθηκαν μαζί στο δρόμο, στα αμφιθέατρα, στη ζωή. Αυτό θα το δούμε ξανά μερικά χρόνια αργότερα στο κίνημα των πλατειών και για τις περισσότερες/ους που βρέθηκαν σε αυτές τις διαδικασίες είχε προηγηθεί εκείνος ο Δεκέμβρης που είχε δημιουργήσει την πεποίθησης ότι όλα είναι πιθανά.

Ο Δεκέμβρης ήταν όλα αυτά που μέχρι τότε ονειρευόμασταν να γίνουμε και σε μεγάλο βαθμό γίναμε. Ακολούθησαν πολλοί Δεκέμβρηδες, 11. Σε αυτούς, είδαμε πολλά πράγματα να αλλάζουν μέσα μας και έξω μας. Μα όσοι ζήσαμε τότε νιώσαμε πραγματικά ΑΝΘΡΩΠΟΙ και αυτό δεν αλλάζει.

Χιλή: Το τέλος της νεοφιλελεύθερης αφήγησης

Η Χιλή ζει μια από τις μεγαλύτερες κινητοποιήσεις μετά την επιστροφή τους στη δημοκρατία το 1990. Από τις 19 Οκτώβρη πολίτες διαφόρων πόλεων της Χιλής βρίσκονται στους δρόμους και ζητούν μια ζωή άξια να βιωθεί από όλους και όχι από τους λίγους. Ακολουθεί η συνέντευξη που πήρε η Βαβυλωνία από την ακτιβίστρια-φεμινίστρια Bree Busk, η οποία συμμετέχει στις κινητοποιήσεις στο Σαντιάγκο της Χιλής.

Μετάφραση: Θεόφιλος Βανδώρος

Επιμέλεια: Ελιάνα Καναβέλη, Στέφανος Μπατσής

Βαβυλωνία: Λίγο πριν το ξέσπασμα της εξέγερσης, η Χιλή είχε χαρακτηριστεί σύμφωνα με τα λεγόμενα του Προέδρου Πινέιρα ως "μία όαση μέσα στη καρδιά της ανήσυχης Λατινικής Αμερικής", συνεπώς δεν έχουμε παρά να θεωρήσουμε τη Χιλή ως ένα γίγαντα που κοιμάται. Κάτω από την ήρεμη επιφάνεια, ποιες ήταν οι κοινωνικές δυναμικές που οδήγησαν στην τρέχουσα εξέγερση όλης της χώρας;

Bree Busk: Η παρούσα κυβέρνηση είχε επενδύσει πολλά στην προβολή της Χιλής προς τον έξω κόσμο ως χώρα της σταθερότητας και των πολιτικών που είναι φιλικές προς την επιχειρηματικότητα. Επίσης, πολλοί Χιλιανοί είχαν πιστέψει σε αυτό το όνειρο, πιστεύοντας πως οι νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν από τη δικτατορία του Πινοσέτ, τελικά θα τους ανέβαζαν στη μεσαία τάξη. Όμως είναι αδύνατο να αγνοηθεί το γεγονός πως το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στους πλούσιους και τους φτωχούς, καθορίζει κάθε πλευρά της ζωής σε αυτή τη χώρα. Εάν έχεις χρήματα, έχεις τη δυνατότητα πρόσβασης στο ιδιωτικό σύστημα υγείας όπως και στα καλύτερα σχολεία και

Πανεπιστήμια. Άν δεν έχεις όμως είσαι δέσμιος σε ένα διαρκή αγώνα επιβίωσης. Οι χαμηλοί μισθοί, έναντι ενός πολύ υψηλού κόστους ζωής, οδηγούν πολλούς ανθρώπους να χρεωθούν. Η πραγματικότητα αυτή έχει γίνει ιδιαίτερα προφανής στον μέσο Χιλιανό και αρκετοί πολίτες οργανώνονται σε κοινωνικά κινήματα για να επιτεθούν στο σύστημα από διάφορες πλευρές. Η τρέχουσα εξέγερση δεν προκάλεσε τόσο μεγάλη έκπληξη επειδή ήρθε ως εξέλιξη 30 ετών κινημάτων που απαιτούσαν την εξάλειψη της οικονομικής κληρονομιάς της δικτατορίας.

Διαδηλωτές στους δρόμους του Σαντιάγο ενώ στο βάθος καπνοί τυλίγουν την Plaza Italia. (Φωτογραφία Bree Busk)

Β: Φαίνεται πως οι άμεσες διεκδικήσεις των κινητοποιήσεων είναι η άμεση παραίτηση του προέδρου Πινέιρα και ένα νέο σύνταγμα. Ας υποθέσουμε πως σύντομα ικανοποιούνται και τα δύο αιτήματα. Τι πρόκειται να αλλάξει στη Χιλή; Τα αιτήματα αυτά, στοχεύουν περισσότερο στο συμβολικό επίπεδο ή μήπως είναι απαραίτητα για τη θεραπεία των οικονομικών ανισοτήτων;

Β.Β: Πιστεύω πως η κυβέρνηση Πινέιρα θα ήθελε πάρα πολύ, όλα αυτά να παραμεριστούν. Μετά από το πρώτο Σαββατοκύριακο της εξέγερσης, άρχισε να προσφέρει ψευδο-μεταρρυθμίσεις σαν να μοίραζε κομφετί τις Απόκριες. Όμως αυτές οι μεταρρυθμίσεις δεν ήταν εκείνες που ήθελε ο λαός. Εάν πρότεινε ένα νέο σύνταγμα, ο λαός θα το αρνιόταν αμέσως επειδή το αίτημα είναι για μία συντακτική συνέλευση από τα κάτω, δηλαδή, ένα σύνταγμα που θα εκπορεύεται από το λαό και όχι από την κυβέρνηση. Αν επιτύχουμε αυτή τη διαδικασία, πιστεύω πως θα ήταν πολύ σημαντικό για τη χώρα. Το σύνταγμα γράφτηκε κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και υπηρετεί ως νομική βάση για τις σκληρές οικονομικές πολιτικές ενάντια στις οποίες ξεσηκώθηκε ο λαός. Επίσης προστατεύει κάποιες αυταρχικές πρακτικές που ο λαός θέλει να τις δει να καταργούνται. Βέβαια, κάποιοι άλλοι ελπίζουν πως η διαδικασία των συνταγματικών συνελεύσεων θα σταθεί ικανή να θεσμίσει άμεση δημοκρατία στο επίπεδο της γειτονιάς. Αν συντονιστούν όλες μαζί, αυτές οι οριζόντιες οργανώσεις γειτονιάς θα μπορούσαν να γίνουν η βάση μιας αληθινής αντιεξουσίας, ικανής να απαιτήσει πολλά περισσότερα.

Β: Παρακολουθώντας βίντεο από τις κινητοποιήσεις ή κοιτάζοντας φωτογραφίες των διαδηλώσεων, παρατηρούμε κυρίως σημαίες της Χιλής και ελάχιστα αριστερίστικα, κομμουνιστικά και αναρχικά πανό και πλακάτ. Αναρωτιόμαστε ποιος είναι ο ρόλος τους; Κατά πόσο και με ποιο τρόπο προσπαθούν να μεταστρέψουν τη διάθεση της εξέγερσης προς ένα πιο αντικαπιταλιστικό ή και επαναστατικό δρόμο;

Β.Β: Είναι απόλυτα ακριβές το γεγονός πως τα πολιτικά κόμματα δεν κινητοποιούνται με τις σημαίες τους στις μεγαλύτερες διαδηλώσεις και πορείες. Σε ένα επίπεδο αυτό δείχνει πόσο ενωμένος αισθάνεται ο λαός αυτή τη στιγμή. Νιώθουν περισσότερο ως Χιλιανοί παρά ως μέλη ενός συγκεκριμένου πολιτικού κόμματος. Από τη έναρξη της εξέγερσης αρκετά νέα σύμβολα έχουν κάνει την εμφάνιση τους, συμπεριλαμβανομένης μιας εκδοχής της χιλιανής σημαίας που είναι σχεδόν τελείως μαύρη. Αυτή τη στιγμή, με αυτή τη μαύρη εικόνα εκφράζεται το πώς αισθάνονται

οι άνθρωποι για τη χιλιανή δημοκρατία. Υπάρχει, επίσης, το γεγονός πως τούτες οι κινητοποιήσεις στοχεύουν σε περισσότερα από τη συντηρητική κυβέρνηση του Πινέιρα. **Τα αριστερά κόμματα που συμμετείχαν στην κυβέρνηση, μετά την επιστροφή της δημοκρατίας το 1990, είναι επίσης ένοχα στα μάτια του λαού.** Όταν βρέθηκαν στην εξουσία, τόσο τα αριστερά όσο και τα δεξιά κόμματα, διατήρησαν τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές που κληρονόμησαν και κατέφυγαν στη βία ενάντια στον πληθυσμό. Στην πραγματικότητα, παρά τη μεγάλη τους βάση, τα αριστερά κόμματα άφησαν πίσω τους τα πολλά και εντυπωσιακά κοινωνικά κινήματα. Τώρα φυσικά, τα κόμματα αυτά ανυπομονούν να γίνουν οι μεσολαβητές ανάμεσα στο λαό και την κυβέρνηση και εργάζονται σκληρά για να ρευστοποιήσουν τα τρέχοντα γεγονότα σε μελλοντικές εκλογικές νίκες. Το πιθανότερο αποτέλεσμα είναι πως οι προσπάθειές τους θα διασπάσουν και θα εξασθενήσουν το κίνημα.

Β: Η αστυνομική βαρβαρότητα είναι προφανής και ο στρατός είναι παρών στους δρόμους. Πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν πως οι λόγοι για την επιτυχία των κινητοποιήσεων είναι ότι οι νέοι δεν έχουν μνήμες από τη δικτατορία του Πινοσέτ και πως αυτό το γεγονός τους κάνει ατρόμητους. Πώς νιώθουν σήμερα οι Χιλιανοί για την κρατική καταστολή; Νιώθουν ότι είναι δυνατό να συμβεί ένα άλλο πραξικόπημα; Πώς οργανώνουν και υπερασπίζονται τις συνελεύσεις τους, τις διαμαρτυρίες τους, τις πολιτικές τους;

Β.Β.: Πέρασα τα πρώτα 30 χρόνια της ζωής μου στις ΗΠΑ και όταν έφτασα στη Χιλή σοκαρίστηκα από τη λαϊκή δυσαρέσκεια ή και το μίσος ενάντια στους “pacos” ή μπάτσους στη Χιλή. Ακόμα και άνθρωποι που δεν είχαν σχέση με την πολιτική είχαν μία αρνητική εικόνα για αυτούς. Η “ατρόμητη γενιά” ξεκίνησε μεγαλειώδεις φοιτητικές εξεγέρσεις το 2006 και ξανά το 2011 ως το 2013, κινητοποιώντας μία τεράστια μάζα υποστήριξης γύρω από αιτήματα για τα βασικά δικαιώματα, όπως η εκπαίδευση και το τέλος των ιδιωτικοποιήσεων σε όλες τους τις μορφές. Οι μαθητές γυμνασίου είναι γνωστό πως τακτικά εμπλέκονται σε συμπλοκές με την αστυνομία, με συνέπεια να έχουν κακοποιηθεί,

συμπεριλαμβανόμενων και περιπτώσεων βασανιστηρίων. Όλα αυτά συνέβησαν σε καθεστώς “δημοκρατίας”. Στην παρούσα κατάσταση, μπορείς να δεις τη βαρβαρότητα σε μία τρομακτική κλιμάκωση. Η αστυνομία χρησιμοποιεί όπλα απώθησης πλήθους για να φιμώσει ή ακόμα και να σκοτώσει νεαρούς διαδηλωτές. Μέχρι τώρα πάνω από 200 άνθρωποι έχουν χάσει την όραση τους.

> *Όλα αυτά έρχονται να συμπληρώσουν ένα μεγάλο κατάλογο καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως απαγωγές και σεξουαλικά βασανιστήρια.*

Ακόμα και άνθρωποι που δεν δέχτηκαν άμεσα πλήγματα, παραμένουν τραυματισμένοι όταν εκτίθενται σε τέτοια ακραία μορφή βίας. Για την παλαιότερη γενιά, το Καθεστώς Έκτακτης Ανάγκης ήταν ιδιαίτερα τρομακτικό. Για πρώτη φορά από τότε που ο Πινοσέτ καταψηφίστηκε και εγκατέλειψε την εξουσία, ο στρατός χρησιμοποιήθηκε για να καταστείλει τον πληθυσμό της Χιλής. Πολλοί αισθάνθηκαν πως γύρισε η δικτατορία. Εγώ προσωπικά ένιωσα τρομοκρατημένη καθώς παρακολουθούσα τα άρματα μάχης να κατεβαίνουν στους δρόμους. Δεν είχα ποτέ άλλοτε ανάλογη εμπειρία. Αν και το Καθεστώς Έκτακτης Ανάγκης έχει τελειώσει, η αστυνομία ενεργεί ουσιαστικά όπως ο στρατός και το επίπεδο της βίας είναι πολύ υψηλό. Σε αντίδραση, οι διαδηλωτές έχουν δημιουργήσει το δικό τους δίκτυο “ άμεσης αντίδρασης ” μέσω του οποίου ιατρικό προσωπικό προσφέρει εθελοντικά τις υπηρεσίες του. Μπορείς να δεις ιατρικές ομάδες με προστατευτικές ασπίδες να ορμάνε ανάμεσα στους διαδηλωτές για να προσφέρουν βοήθεια. Αυτή την εβδομάδα έχουν γίνει ανοικτά καλέσματα για δωρεές ιατρικού υλικού και μόνο του αυτό, αντικατοπτρίζει το μεγάλο αριθμό των ανθρώπων που έχουν τραυματιστεί. Επί πλέον, ομάδες φίλων, γειτόνων και συντρόφων έχουν στήσει μέσω του WhatsUpp “καταλόγους παρουσιών” ώστε να βεβαιωθούν πως όλοι είναι καλά στο τέλος κάθε ημέρας. Σε ότι αφορά σε ένα επερχόμενο πραξικόπημα, δεν νομίζω πως είναι πιθανό και δεν έχω ακούσει καμία υπόθεση γύρω από αυτό το θέμα. Ανεξάρτητα από όλες τις κινητοποιήσεις, η κυβέρνηση είναι ακόμα αξιοθαύμαστα σταθερή και δεν βλέπω καμία ξεχωριστή

δύναμη, είτε από αριστερά ή και από δεξιά, έτοιμη ώστε να την ανατρέψει.

Β: Η Χιλή έχει ένα από τα πιο ισχυρά φεμινιστικά κινήματα. Πιστεύεις πως αυτό έχει επηρεάσει την παρούσα κατάσταση; Ποια είναι η φεμινιστική προσέγγιση των των κινητοποιήσεων;

Β.Β.: Είμαι μέλος του Coordinadora Feminista 8 de Marzo (Φεμινιστικό Συντονιστικό της 8ης Μαρτίου), του συνασπισμού που ξεκινώντας από το 2018, υπήρξε ο κεντρικός πολιτικός κορμός του κινήματος. Κάτι το οποίο βρίσκω ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι πως όπως τα άλλα κινήματα που δημιούργησαν μεγάλες κινητοποιήσεις μέσα στο χρόνο (το φοιτητικό και το κίνημα ενάντια στο διεφθαρμένο σύστημα συντάξεων), το φεμινιστικό κίνημα στη Χιλή επικεντρώθηκε ουσιαστικά στη σκληρότητα του νεοφιλελευθερισμού.

> *Σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, τα φεμινιστικά κινήματα έχουν αιτήματα να σταματήσουν οι γυναικοκτονίες ή να νομιμοποιηθούν οι εκτρώσεις. Την ίδια στιγμή οι Χιλιανές φεμινίστριες διαδήλωσαν με ένα πανό που έγραφε: "Ενάντια στο καθεστώς της διαρκούς επισφάλειας της ζωής".*

Κατά κάποιο τρόπο, η τελευταία αυτή περίοδος έντονης φεμινιστικής δραστηριότητας ήταν ο αεροδιάδρομος από όπου απογειώθηκε το αεροπλάνο της πλήρους εξέγερσης. Κι αυτό συνέβη επειδή το Φεμινιστικό Συντονιστικό της 8ης Μάρτη θεωρούσε πως ο φεμινισμός ήταν μια ικανή δύναμη για να ενώσει τα πολλά κοινωνικά κινήματα της χώρας. Κινήματα που επανενεργοποιήθηκαν χάρη στην ενέργεια που δημιούργησε το φεμινιστικό κύμα του 2018. Κοιτώντας προς τα πίσω, νομίζω πως μπορώ να πω ότι η θεώρηση τους ήταν η ορθή. Οι φεμινίστριες κατάφεραν να ενοποιήσουν ως ένα βαθμό την αριστερά και να δημιουργήσουν συμμαχίες ανάμεσα στους φοιτητές, τους συνδικαλιστές, το κίνημα κατά των φόρων και τις οργανώσεις δικαιωμάτων των μεταναστών. Αυτές οι συμμαχίες αντιπροσωπεύουν δυνητικά μία πηγή οριζόντιων δομών για την εξέγερση. Δυστυχώς όμως,

εμφανίζονται ρωγμές ήδη καθώς διάφορες δυνάμεις αρχίζουν να διαχωρίζονται πάνω σε ιδεολογικά ζητήματα ή ακόμα και να συγκρούονται για την την εξουσία. Πέρα από αυτά, το κίνημα, επιφανειακά, βρίσκεται σε άνθηση. Η πορεία των φεμινιστριών της περασμένης Παρασκευής ήταν μεγαλειώδης, με φοβερή ενέργεια. Τόσο οι οργανωμένες, όσο και οι ανεξάρτητες φεμινίστριες, εμπλέκονται διαρκώς σε δράσεις διαμαρτυρίας και προπαγάνδας. Ένα από τα συνθήματα που ξεπήδησε το 2018 είναι: " Ποτέ ξανά στην πίσω θέση. Δεν θα ξαναγίνει επανάσταση χωρίς εμάς". Οι φεμινίστριες σίγουρα θέτουν αυτή τη δέσμευση στην πράξη σε τούτη την εξέγερση.

Από την πορεία που κάλεσαν φεμινιστικές συλλογικότητες στις 8 Νοέμβρη (Φωτογραφία Romina Akemi)

Β: Υπάρχει μία μακρά ιστορία σεξουαλικής και πολιτικής βίας στη Χιλή και τη Λατινική Αμερική σε κρίσιμες ιστορικές περιόδους όπως αυτές που περνάει τώρα η χώρα. Πιστεύεις πως

όλη αυτή η έμφυλη βία που ασκείται στα σώματα των γυναικών εκφράζει μία προσπάθεια έμφυλης πειθάρχησης και ελέγχου των γυναικών;

B.B.: Απαντώ με απόλυτο τρόπο ναι! Εδώ και πολλά χρόνια υπήρξε θέση του φεμινιστικού κινήματος ότι η κρατική βία και η πατριαρχική βία είναι βαθιά διασυνδεδεμένες. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας οι γυναίκες υπέστησαν βιασμούς και σεξουαλικά βασανιστήρια. Αυτό δεν γινόταν μόνο για να πειθαρχήσουν ατομικά "τον εχθρό" αλλά για να δημιουργήσουν ένα τρομακτικό παράδειγμα ως προς το τι μπορεί να σου συμβεί αν δεν καθίσεις πειθήνια στο σπίτι. Τώρα έχουμε καταγγελίες για βιασμούς και σεξουαλικά βασανιστήρια με καθεστώς δημοκρατίας. Άρα μπορείτε να αντιληφθείτε το γιατί ο λαός δεν θα συγχωρήσει ποτέ τον Πινέιρα για όλα αυτά, ανεξάρτητα από το τι θέλει να προσφέρει.

Η Bree Busk είναι Αμερικανίδα αναρχική που ζει στο Σαντιάγκο της Χιλής. Εκεί είναι ενεργή στο φεμινιστικό κίνημα μέσω των συνελεύσεων March 8th Art και της Propaganda Brigade. Όταν δεν ζωγραφίζει τοιχογραφίες ή πραγματοποιεί καλλιτεχνικές παρεμβάσεις, συνεχίζει να προσθέτει κεφάλαια στο χρονολόγιο της εξελισσόμενης κατάστασης στη Χιλή, γράφοντας στα αγγλικά. Είναι ακτιβίστρια της ελευθεριακής κομμουνιστικής οργάνωσης φεμινιστριών Solidaridad.

Ζούμε Χαρές Αναζητώντας Νίκες

Ελιάνα Καναβέλη

Στιγμές σεξισμού αλλά και αντισεξισμού στο παγκόσμιο κύπελλο

Μέρες Μουντιάλ. Αγώνες, άγχος, στοίχημα, απογοήτευση, χαρά, νίκη, ήττα αλλά και σεξισμός. Το ξέρω, κάποιοι θα πουν με το που θα διαβάσουν την πρώτη γραμμή: «αμάν πια, παντού βλέπετε

σεξισμό» και θα παρατήσουν το κείμενο γιατί α) έχουν κουραστεί με την επισήμανση του σεξισμού παντού, β) δεν βλέπουν σεξισμό, γ) δεν τους ενδιαφέρει, δ) βαριούνται.

Γι' αυτούς που δεν ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες και εντοπίζουν ένα ενδιαφέρον σε αυτή την επισήμανση, θα ακολουθήσει η αναφορά σε κάποιες από τις όψεις τους σεξισμού αναφορικά με το παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου, οι οποίες βέβαια είναι δυνατόν να εντοπιστούν και σε άλλα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, σε μια προσπάθεια όχι να κατακεραυνωθεί το παγκόσμιο κύπελλο, μιας και η γράφουσα το παρακολουθεί και της αρέσει το ποδόσφαιρο, αλλά σε μια προσπάθεια το ποδόσφαιρο να λειτουργήσει ως ένα μέσο αμφισβήτησης και ξεπεράσματος του σεξισμού. Δύσκολο; Έτσι δείχνουν τα γεγονότα. Εμείς όμως θα παλεύουμε να αλλάξουμε τους όρους και τους συσχετισμούς, γιατί η χαρά του ποδοσφαίρου και του αθλητισμού γενικά δεν έχει φύλο και «σύνορα» και ναι, είναι και δική μας!

Όπως κάθε μεγάλη αθλητική διοργάνωση, έτσι και το παγκόσμιο κύπελλο συγκεντρώνει εκατομμύρια θεατές, άνδρες και γυναίκες. Η αντίληψη όμως ότι το ποδόσφαιρο δεν αρέσει στις γυναίκες είναι παγιωμένη. Στο ραδιόφωνο, συγκεκριμένα το Πρώτο Πρόγραμμα της ΕΡΤ και την εκπομπή «Ισορροπίες και Ανισορροπίες», ο παρουσιαστής της εκπομπής αμφισβήτησε το γεγονός ότι και κορίτσια βλέπουν ποδόσφαιρο και, όταν η συμπαρουσιάστριά του επέμεινε, απάντησε «καλά, καλά, ας προχωρήσουμε παρακάτω και ας δώσουμε τον λόγο στον "ειδικό"». Επρόκειτο για έναν έμπειρο αθλητικογράφο της ΕΡΤ, ο οποίος την απαξίωσε και υπονόησε ουσιαστικά ότι αυτό δεν αληθεύει. Εντέλει, ας ακούσουμε έναν άνδρα που ξέρει να μας πει. Σαφέστατα εδώ το ποδόσφαιρο και το γήπεδο, παρόλη την εικόνα της τηλεόρασης που δείχνει και γυναίκες στις κερκίδες, αλλά και γυναίκες να μιλάνε για αυτό, θεωρείται αδιαπραγμάτευτα «αρσενικό» έδαφος, το οποίο δεν μπορεί να «μαγαριστεί» από γυναίκες.

Παρακολουθώντας έναν αγώνα ποδοσφαίρου, στο ημίχρονο βλέπω τη διαφήμιση του Sportingbet[1], που δείχνει δύο κυρίους,

ντυμένους χειμωνιάτικα μέσα σε ένα τρένο να μας πληροφορούν ότι πάνε στη Ρωσία για να παρακολουθήσουν το παγκόσμιο κύπελλο. Ακολουθεί ο διάλογος:

—Περάστε αγαπητέ! Το ταξίδι μέχρι την Ρωσία θα είναι μακρύ! Δεν βλέπω την ώρα. Μπάλα, μπάλα και όμορφα κορίτσια! Σσσς!

Στη συνέχεια τον δείχνει να προσπαθεί να κατεβάσει τις περσίδες στο παράθυρο χωρίς να τα καταφέρνει. Τον ρωτάει ο άλλος:

—Προτιμάτε τις περσίδες;

—Προτιμώ (με έμφαση ειπωμένο) τις Ρωσίδες.

Και αμέσως ξεσπάνε σε γέλια.

Από την παραπάνω διαφήμιση σαφώς κρατάμε τη φράση: «μπάλα, μπάλα και όμορφα κορίτσια. Σσσς» και τη φράση: «προτιμώ τις Ρωσίδες». Το ποδόσφαιρο μέσα από την παραπάνω διαφήμιση γίνεται αντιληπτό και ορατό μέσα από την ανδρική ματιά, η οποία αντικειμενοποιεί τη γυναικεία υπόσταση και την αντιμετωπίζει ως μέσο ικανοποίησής της, ακριβώς όπως η μπάλα – θηλυκά βλέπεις και τα δυο!

Εξάλλου, οι γυναίκες με ρωσική καταγωγή συνήθως αντιμετωπίζονται με αυτόν τον τρόπο, που τις μεταχειρίζεται και τις αντιλαμβάνεται ως σεξουαλικά αντικείμενα. Το κυρίαρχο σεξιστικό αφήγημα για αυτές, διαχρονικό και από ό,τι φαίνεται παγκόσμιο, τις παρουσιάζει ως πολύ όμορφες, σέξυ, καυτές κ.ά. Άλλωστε οι γυναίκες ρωσικής καταγωγής και γενικότερα οι γυναίκες από το ανατολικό μπλοκ θεωρούνται ως «κλέφτες» των Ελλήνων οικογενειαρχών. Επιπλέον, υπάρχει και μια συνενοχή που δείχνει ακριβώς αυτήν την αντίληψη όταν ο ένας από τους δύο πρωταγωνιστές κάνει την χειρονομία της σιωπής: «σσσς». Δείχνει ενδεχομένως μια πράξη όχι κοινωνικά αποδεκτή: η διασκέδαση με τις γυναίκες αυτές θα γίνει σε ένα πλαίσιο πέραν των αποδεκτών συμπεριφορών και κρυφά από τις συζύγους τους.

Η συγκεκριμένη διαφήμιση μας ωθεί στη σύνδεση με τον σεξοτουρισμό, ο οποίος υπάρχει και ανθεί όπου υπάρχει τουρισμός. Τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα αποτελούν ένα «γόνιμο» έδαφος για την πορνεία αλλά κυρίως για την παράνομη διακίνηση γυναικών και παιδιών προκειμένου να ικανοποιηθούν οι σεξουαλικές ανάγκες και απαιτήσεις των τουριστών (Lenskyj, 2013). Οι διακινητές ακολουθούν τις επιταγές της αγοράς, σύμφωνα με τις οποίες όπου υπάρχει ανάγκη υπάρχει και ζήτηση, και γι' αυτόν τον λόγο εστιάζουν κατά κύριο λόγο σε πλήθη ανδρών που παρακολουθούν αθλητικά γεγονότα.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο πριν από κάθε τέτοιο μεγάλο αθλητικό γεγονός διεξάγεται μια anti-trafficking καμπάνια, προκειμένου να ενημερώσει το κοινό και ιδιαίτερα τους άνδρες. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι οι καμπάνιες αυτές λαμβάνουν χώρα στην πραγματικότητα για τα μάτια του κόσμου, με την έννοια ότι δεν έχουν και πολύ μεγάλη επίδραση και απήχηση. Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβη στη Ρωσία, ούτε καν για τα μάτια του κοσμου. Το ρωσικό κράτος δεν έχει νομοθεσία που να αντιμετωπίζει το trafficking, με αποτέλεσμα το παγκόσμιο κύπελλο στη Ρωσία να εμφανίζεται ως ευκαιρία πλουτισμού για τους διακινητές. Αναζητώντας περισσότερα στοιχεία για αυτή την κρατική πολιτική διαπίστωσα ότι η Ρωσία κατατάσσεται στη 16η θέση στη διακίνηση ανθρώπων μεταξύ όλων των χωρών, ενώ σήμερα υπολογίζεται ότι πάνω από ένα εκατομμύριο άνθρωποι ζουν σε καθεστώς δουλείας στη συγκεκριμένη χώρα[2]. Τα συγκεκριμένα δεδομένα αντικατοπτρίζουν με τον καλύτερο τρόπο το τι συμβαίνει στη Ρωσία.

Μια ακόμη έμφυλη και σεξιστική διάσταση που εντοπίζεται στο παγκόσμιο κύπελλο είναι ότι οι γυναίκες δημοσιογράφοι που καλύπτουν το συγκεκριμένο αθλητικό γεγονός, αν και επισημαίνεται ο αναβαθμισμένος ρόλος τους στη συγκεκριμένη διοργάνωση[3], είναι αριθμητικά πολύ λιγότερες από τους άνδρες συναδέλφους τους[4] και όσες βρίσκονται εκεί αρκετά συχνά υφίστανται σεξιστικά σχόλια αλλά και επιθέσεις, περισσότερες από κάθε φορά[5]. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, που δεν είναι

βέβαια το μοναδικό, είναι η δημοσιογράφος Julieth González Therán[6], της *Deutsche Welle*, η οποία καθώς έκανε ανταπόκριση από τη Ρωσία δέχθηκε επίθεση από έναν άνδρα, που της έπιασε το στήθος και τη φίλησε στο μάγουλο.

Οι γυναίκες αθλητικογράφοι είναι συχνά θύματα σεξιστικών επιθέσων, ιδιαίτερα στην Βραζιλία, και γι' αυτόν τον λόγο κάποιες γυναίκες αθλητικογράφοι οδηγήθηκαν στη δημιουργία μιας ομάδας, η οποία ξεκίνησε μια καμπάνια με το σύνθημα **#DeixaElaTrabalhar** (άφησέ την να κάνει τη δουλειά της)[7]. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το να κάνεις τη δουλειά σου δεν είναι αυτονόητο και εύκολο σε ένα πεδίο που θεωρείται «ανδρικό», ακόμα και αν βρισκόμαστε στο 2018 και όχι στο 1920.

Σε αυτά θα προσθέσω μόνο μια ακόμα στιγμή έμφυλης διάστασης του ποδοσφαίρου. Αυτή κατά την οποία κάποιος εντυπωσιάζεται (λες και είμαι πυρηνικός φυσικός) όταν διαπιστώνει ότι γνωρίζω από ποδόσφαιρο. Το ποδόσφαιρο είναι ταυτισμένο βαθιά στο υποσυνείδητο των ατόμων ως μια «ανδρική» υπόθεση κι ως ένα καταφύγιο της βίωσης και της επιβεβαίωσης του ανδρισμού τους. Το γήπεδο όμως λαμβάνει χώρα σε δημόσιο χώρο και ο δημόσιος χώρος ανήκει σε όλους και όλες, ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, εθνικότητας, σεξουαλικότητας. Το γήπεδο είναι ένα εύφορο πεδίο άσκησης πολιτικής και το ποδόσφαιρο μπορεί να προσφέρει χαρά σε όλους και όλες δίχως διαχωρισμούς και περιορισμούς.

Το να βρίσκεσαι σε έναν χώρο που θεωρείται «ανδρικός» είναι σημαντικό γιατί καταρρίπτεις στην πράξη στερεότυπα και προκαταλήψεις. Ακόμα και αν ασχολούνται με τις «καυτές» της εξέδρας, με τις γυναίκες σπίκερ που «ουρλιάζουν», τις «άμπαλες», τις «δήθεν» γνώστριες του ποδοσφαίρου, παραβλέπουν ότι οι γυναίκες βρίσκονται στο γήπεδο, στον ίδιο χώρο με αυτούς, με πολλαπλούς ρόλους και μοιράζονται τις ίδιες χαρές, τις λύπες, τις απογοητεύσεις, την επιτυχία και την αποτυχία και εκεί οι εμφύλοι ρολοι καταρρίπτονται και αυτό ναι, είναι νίκη!!

Αναφορές:

– Lenskyj, H. (2013). Gender politics and the Olympic industry. Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.

– Pfister, G. & Pope, S. (επιμ.) (2018). Female football players and fun: introducing into a man’s world. Λονδίνο: Palgrave Macmillan

Σημειώσεις:

[1] https://www.youtube.com/watch?v=qoy3lYXLb9k
[2]https://www.wilsoncenter.org/blog-post/stage-for-human-trafficking-the-world-cup-russia
[3] https://www.bbc.co.uk/news/education-44553707
[4]Σύμφωνα με τα στατιστιστικά στοιχεία της FIFA, από τους 16.000 διαπιστευμένους δημοσιογράφους που καλύπτουν το παγκόσμιο κύπελο, μόνο το 14% είναι γυναίκες.
[5] https://time.com/5329361/sexism-harassment-world-cup/
[6]https://www.dw.com/pt-br/rep%C3%B3rter-da-dw-%C3%A9-agarrada-em-transmiss%C3%A3o-na-r%C3%BAssia/av-44242994
[7] https://www.youtube.com/watch?v=omrrIFeCTLQ

Πηγή: Kaboom

Είναι ο Φεμινισμός το Κίνημα

της Εποχής; | B-FEST 7 (Βίντεο)

Συζήτηση για την Ατζέντα που Διαμορφώνουν το #metoo & τα Κινήματα Πολιτικοποίησης της Έμφυλης Βίας: «Είναι ο Φεμινισμός το Κίνημα της Εποχής;». Παρακάτω το βίντεο της ομιλίας και της συζήτησης που έλαβε χώρα στις 25 Μαϊου 2018 στα πλαίσια του B-FEST 7.

Εισηγήσεις:
Λίνα Θεοδώρου (ομάδα Κιουρί@)
Parvus Princeps (ακτιβιστής)
Ελιάνα Καναβέλη (διδάκτωρ κοινωνιολογίας, περ. Βαβυλωνία)

Video by **omniatv**, Αντώνης Δημόπουλος

[youtube id="YJ7-BRYNtN8"]

RECLAIM
YOUR FUTURE

Συνέντευξη Γιώργος Μπαντής: Ο αθλητισμός έχει τη δύναμη να αλλάξει τον κόσμο

Συνέντευξη-Εισαγωγικό σημείωμα: Ελιάνα Καναβέλη, *διδάκτωρ Κοινωνιολογίας*

> *«Τα λίγα πράγματα που γνωρίζω για την ηθική, τα έμαθα σε ποδοσφαιρικά γήπεδα και θεατρικές σκηνές, αυτά είναι τα πραγματικά μου πανεπιστήμια»*
> *Αλμπέρ Καμύ*

Τα τελευταία χρόνια, ολοένα και συχνότερα, αθλητές επιλέγουν να μιλήσουν ανοιχτά και δημόσια για διάφορα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που απασχολούν το εγχώριο συγκείμενο. Η αλήθεια είναι ότι δεν μας είχαν συνηθίσει σε τέτοιου είδους κινήσεις, και αυτό μόνο ικανοποίηση και ελπίδες μπορεί να δημιουργήσει. Πιο συγκεκριμένα, ένας μεγάλος σχετικά αριθμός προσωπικοτήτων του αθλητισμού (ποδοσφαιριστές, καλαθοσφαιριστές, προπονητές, διαιτητές, παλαίμαχοι) υπέγραψε ένα κείμενο αλληλεγγύης, το οποίο συντάχθηκε με πρωτοβουλία του Γιώργου Μπαντή, ποδοσφαιριστή της ομάδας του Πανιωνίου, για την Ηριάννα, και αυτό πήρε έκταση και σχολιάστηκε περισσότερο από άλλα κείμενα συμπαράστασης που δημοσιεύτηκαν για την ίδια υπόθεση. Η έκταση που πήρε αυτή η κίνηση, καταδεικνύει το γεγονός ότι αφενός τέτοιες δράσεις δεν είναι καθόλου συνηθισμένες από πλευράς αθλητών και, δεύτερον, ότι οι αθλητές είναι δυνατόν να αφουγκραστούν και να συνομιλήσουν με την κοινωνία, αρκεί βέβαια να το επιθυμούν.

Στο πλαίσιο αυτό, χαρούμενοι/ες ομολογουμένως για αυτές τις κινήσεις, το κείμενο γράφτηκε την ώρα που το πρωτάθλημα είχε

διακοπεί και ενώ έχουν χυθεί τόνοι μελάνης για τις πρακτικές μαφίας που κυριαρχούν στο ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο. Παράλληλα, ο όρος «εξυγίανση» του ποδοσφαίρου χρησιμοποιείται διαρκώς από τον κυρίαρχο λόγο, με αφορμή περιστατικά βίας, τα οποία δεν προσεγγίζονται μέσα από μια λογική αντιμετώπισης των αιτιών πρόκλησής τους, αλλά μέσα από μια λογική καταστολής. Διαπιστώνουμε, έτσι, ότι η βιοπολιτική διαχείριση της ζωής και της σκέψης είναι πανταχού παρούσα και ότι τα εργαλεία ελέγχου και πειθάρχησης των υποκειμένων, από την αστυνομία, τις εταιρείες σεκιούριτι και την απειλή αποκλεισμού της ομάδας, συμπεριλαμβανομένου πλέον και του ποδοσφαιρικού grexit, μέχρι τις κάμερες και την καθολική ηλεκτρονική επίβλεψη, θα επιστρατεύονται πάντα προκειμένου να ελεγχθεί η ανθρώπινη ύπαρξη.

Εμείς θελήσαμε να μιλήσουμε με έναν άνθρωπο, με έναν ποδοσφαιριστή που δεν δίστασε να μιλήσει για σημαντικά πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, δείχνοντας έναν διαφορετικό δρόμο. Μιλάμε με τον Γιώργο Μπαντή για όλα αυτά που συμβαίνουν στο ελληνικό ποδόσφαιρο και για αυτά που θα θέλαμε (τουλάχιστον κάποιοι/ες) να συμβούν.

Ελιάνα Καναβέλη: Είσαι από τους αθλητές που ανοιχτά βγήκαν και μίλησαν για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, όπως είναι οι Σκουριές και η υπόθεση της Ηριάννας. Πόσο εύκολο είναι αυτό να γίνει; Τι χρειάζεται να έχει ένας αθλητής για να το κάνει; Έχει κόστος;

Γιώργος Μπαντής: Παλεύω μέσα μου να παραμείνω άνθρωπος. Αυτός είναι ο στόχος και η μεγαλύτερη επαναστατική μου πράξη. Δεν συμμερίζομαι το κόστος μπροστά στο δίκαιο. Η Ηριάννα είναι άδικα στη φυλακή και θα το φωνάζω κάθε μέρα και πιο δυνατά. Στις Σκουριές συντελείται ένα πολύπλευρο έγκλημα.

Ε.Κ.: Πιστεύεις ότι είναι δυνατόν, το γήπεδο με την ευρύτερη έννοια, παίχτες και οπαδοί δηλαδή, να συνομιλήσει με την κοινωνία και τα προβλήματά της, να διαμορφώσει κοινωνική και πολιτική συνείδηση ή θεωρείται και αντιμετωπίζεται απλά ως

ένας χώρος εκτόνωσης;

Γ.Μ.: Καταρχήν, το γήπεδο δεν είναι μέρος εκτόνωσης με την έννοια του ξεσπάω. Το γήπεδο είναι ψυχαγωγία, είναι έκρηξη συναισθημάτων. Ένας ποδοσφαιρικός αγώνας σου ξυπνά το παιδί μέσα σου, σε κάνει να αγκαλιάσεις τον διπλανό σου στην ήττα ή στη νίκη της ομάδας σου και ας μην ξέρεις το όνομά του. Τώρα, αν το γήπεδο είναι δυνατό να συνομιλήσει με την κοινωνία, αυτό φαίνεται από τον τρόπο που το αντιμετωπίζουν. Υπάρχουν βαριά πρόστιμα προς τις ομάδες για πολιτικά και κοινωνικά μηνύματα. Το φοβούνται, γιατί μπορεί να προβάλει αυτό που δεν θα σου δείξει ποτέ η τηλεόραση. Άρα ναι, μπορούν παίκτες και οπαδοί να συνομιλήσουν με την κοινωνία για τα προβλήματά της.

Ε.Κ.: Κατά καιρούς, βλέπουμε τους οπαδούς να χρησιμοποιούνται από τις διοικήσεις των ομάδων για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους, επιβάλλοντας την επιλεκτική χρήση, εντός και εκτός γηπέδων του «no politica». Ποια είναι η άποψή σου;

Γ.Μ.: Νομίζω πως αυτά είναι μεμονωμένα περιστατικά, τα οποία δεν αξίζει να τα αναφέρουμε. Αντίθετα, άξια αναφοράς είναι πολλά παραδείγματα οπαδών που δίνουν πραγματική μάχη για καλύτερες μέρες στον αθλητισμό. Όπως οι πάνθηρες, που φιλοξένησαν οπαδούς άλλων ομάδων, παρά την απαγόρευση μετακίνησης, ή που ανεβάσανε πανό για τους πρόσφυγες, την Ηριάννα, τις Σκουριές. Όπως η Αθ10 που προτίμησε να μην πάει στο γήπεδο αλλά να διοργανώσει συγκέντρωση αλληλεγγύης στους κατοίκους της Χαλκιδικής ή που κάθε χρόνο βάζουν σορτσάκι και παίζουν φιλικό παιχνίδι με παιδιά που παλεύουν στα κέντρα απεξάρτησης.

Για εμένα, υπάρχει και είναι ενεργό σε σωστές δράσεις το μεγαλύτερο μέρος του οπαδικού κινήματος σε όλη την Ελλάδα. Υπάρχουν πολλά που γίνονται αλλά δεν προβάλλονται. Δυστυχώς, τα επεισόδια πουλάνε περισσότερο ή το καινούριο μαγιό της κάθε σελέμπριτι.

Ε.Κ.: Ο σεξισμός, όπως και ο ρατσισμός, είναι στοιχεία που

υπάρχουν έντονα μέσα στο γήπεδο. Μπορεί, και με ποιους τρόπους, να αμφισβητηθεί η παγιωμένη «αρρενωπότητα» του ποδοσφαίρου;

Γ.Μ.: Αυτό είναι καθαρά στο χέρι μας ώστε όλα αυτά να τα αποβάλουμε, όχι μόνο από το γήπεδο αλλά από την κοινωνία μας γενικότερα, και ο αθλητισμός έχει τη δύναμη να το κάνει. Οι αθλητές μπορούν να δράσουν κατά του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του σεξισμού, της φτώχειας, των πολέμων. Μπορούν να σταθούν αλληλέγγυοι και να παρασύρουν και τον κόσμο σε αυτό. Το ποδόσφαιρο και γενικά ο αθλητισμός έχει τη δύναμη να αλλάξει τον κόσμο. Για παράδειγμα, οι παίκτες της εθνικής ομάδας της Ακτής Ελεφαντοστού με αρχηγό τον Ντρογκμπά, κατάφεραν να σταματήσουν τον εμφύλιο πόλεμο στη χώρα τους.

Ε.Κ.: Η σύγχρονη εκδοχή του ποδοσφαίρου, πλήρως εμπορευματοποιημένη, θέλει τον ποδοσφαιριστή «πιόνι» και χωρίς βούληση σε μεγάλο βαθμό. Είναι ελεύθεροι οι ποδοσφαιριστές να δημιουργήσουν, να φανταστούν, να παίξουν εντός και εκτός γηπέδου;

Γ.Μ.: Δεν μπορώ να αποδεχτώ τον όρο «πιόνι» ή, να το πω αλλιώς, δεν δέχομαι να τους τσουβαλιάζουμε όλους μαζί. Υπάρχουν ποδοσφαιριστές που προβληματίζονται και νοιάζονται πραγματικά για την κοινωνία, για τον συνάνθρωπο ανεξαρτήτως χρώματος δέρματος ή εθνικότητας. Κάτι έχει αρχίσει να αλλάζει και μόνο ελπιδοφόρο είναι. Αυτό φάνηκε, άλλωστε, και στο κείμενο συμπαράστασης στην Ηριάννα αλλά και στην κίνηση των 77 ανώνυμων επαγγελματιών του αθλητισμού, οι οποίοι ενώθηκαν και φτιάξανε γηπεδάκια σε ένα σπίτι που φιλοξενεί 26 παιδιά.

Ε.Κ.: Τα τελευταία χρόνια, και ως απάντηση στην εμπορευματοποίηση του επαγγελματικού ποδοσφαίρου, έχουν δημιουργηθεί διάφορες αυτοοργανωμένες ομάδες στην Αθήνα αλλά και στην επαρχία, που πρεσβεύουν, μεταξύ άλλων, ότι η αγάπη για την ομάδα είναι πάνω από τα κέρδη της ομάδας. Ποια είναι η θέση σου απέναντι σε αυτές τις αυτοοργανωμένες προσπάθειες, και πιστεύεις ότι σηματοδοτούν μια αλλαγή, ένα διαφορετικό

ποδόσφαιρο;

Γ.Μ.: Από τη στιγμή που λέμε επαγγελματικό ποδόσφαιρο, αυτόματα δεν μιλάμε για παιχνίδι που παίζεις για την ομορφιά της απόλαυσης και μόνο. Παίζεις μόνο για να κερδίσεις ή …να κερδίσεις. Τις αυτοοργανωμένες ομάδες τις γνωρίζω και χαίρομαι που υπάρχουν. Προσφέρουν πολλά που ίσως δεν γνωρίζουν. Νίκη τους η αλληλεγγύη. Αγαπάνε αυτό που κάνουν, για την ομορφιά του και μόνο, για τις αξίες, και αυτό από μόνο του είναι σπουδαίο.

Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στο καινούργιο τεύχος της Βαβυλωνίας #20.

Brother and Sister: Αυτό είναι ένα τραγούδι προσφύγων

Ελιάνα Καναβέλη

Το τραγούδι Brother and Sister είναι ένα τραγούδι προσφύγων που γράφτηκε από πρόσφυγες και ντόπιους καλλιτέχνες και προσπαθεί να αποτυπώσει τη φωνή και την έννοια της προσφυγιάς. Πρόκειται για μια αυτοοργανωμένη και από τα κάτω προσπάθεια όπου καλλιτέχνες συνεργάστηκαν για να δημιουργηθεί αυτό το τραγούδι-δήλωση.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι δημιουργοί στο δελτίο τύπου:

«Το “Brother and Sister” είναι η επιλογή μας να βαδίσουμε από κοινού αυτή τη διαδρομή. Άνθρωποι από διαφορετικές αφετηρίες

που μας ενώνει η αγάπη για τη μουσική και τη ζωή, βρεθήκαμε μαζί: Παιδιά και εγγόνια μεταναστών, πρόσφυγες και προσφύγισσες που ξεφύγαμε από τον πόλεμο μόνο για να βρεθούμε όμηροι στα ελληνικά camps, εγκλωβισμένοι στη Μόρια, ντόπιοι και ντόπιες. Αν ο πόλεμος και ο ξεριζωμός είναι οι επιλογές των ισχυρών, η αντίσταση, ο διεθνισμός και η αλληλεγγύη είναι οι δικές μας. Αντί να περιγράφουμε τις ζωές των "άλλων", αντί να εξαντλούμε την ευαισθησία μας σε "ανθρωπιστικά" πυροτεχνήματα, συναντιόμαστε και τραγουδάμε για τη δικιά μας πραγματική και κοινή καθημερινότητα».

Ο Παυλέας, ένας από τους δημιουργούς του κομματιού αναφέρεται στο πώς ξεκίνησε και τι είναι αυτό που τους ώθησε στην υλοποίηση αυτής της συλλογικής, καλλιτεχνικής προσπάθειας:

«Έγραψα τις πρώτες νότες του Brother and Sister σε ένα όργανο που μας έδωσαν οι Άραβες, το ούτι. Που κάποτε έγινε η μαμά όλων των εγχόρδων της δυτικής μουσικής και αργότερα μας έδωσε όλον τον πλούτο της δυτικής κλασσικής μουσικής. Το έστειλα στο φίλο μου και σύντροφο μου το Μανώλη, τον Yinka που έχουμε ξανακάνει κομμάτια μαζί.

Ήθελα να κάνουμε ένα κομμάτι προσφυγικό, μαζί με τους πρόσφυγες και μετανάστες που δίνουν τον αγώνα τους μαζί μας. Όχι να καταθέσουμε την καλλιτεχνική μας ευαισθησία απέναντι στους συμπαθείς ξένους. Φτάνει αυτό. **Ήθελα να κάνουμε ένα κομμάτι-καλλιτεχνικό ανάλογο του αγώνα μας και της αλληλεγγύης μας.**

Ο ιμπεριαλισμός είναι ο εχθρός μου, η ταξική αλληλεγύη είναι η πρόταση μου για να τον παλέψουμε. Τα αδέρφια μου είναι ο Στάθης που είναι ντόπιος, ο Μανώλης παιδί μεταναστών, ο Πέτρος που είναι μετανάστης στον Καναδά, και οι Αιγύπτιοι που ψαρεύουν με τον πατέρα μου. Οι αδερφές μου είναι η Ρεχάμπ που είναι οικογένεια, η Άλαα από τη Συρία (που έχουνε μαζί με τον Ταλάλ τέσσερα αξιαγάπητα σκατούλια) και η Φατίμα από το Λίβανο».

Η έννοια της αλληλεγγύης, της συνύπαρξης ντόπιων και μεταναστών λαμβάνει μέσα από τέτοιου είδους διαδικασίες πραγματικό νόημα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στο δελτίο τύπου:

«Οι άνθρωποι αυτοί δεν είναι μόνοι. Από την Ειδομένη μέχρι το λιμάνι του Πειραιά, από τις ακτές της Λέσβου μέχρι τις προσφυγικές καταλήψεις της Αθήνας, ντόπιοι και ντόπιες, πρόσφυγες και προσφύγισσες ανοίγουν μαζί μια άλλη διαδρομή: τη διαδρομή του αγώνα, της συνύπαρξης, της αλληλεγγύης των λαών,

κόντρα σε ξενοφοβία και ρατσιστικά μίση».

Ο Δημήτρης Μυστακίδης, δημιουργός που συμμετέχει και αυτός σε αυτή την καλλιτεχνική προσπάθεια σημειώνει εμφατικά:
«Συμμετείχα στο “Brother and Sister”, γιατί ο άνθρωπος είναι η απάντηση όποια κι αν είναι η ερώτηση (Andre Breton).

Γιατί κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να είναι λαθραίος.
Γιατί η αλληλεγγύη είναι το μόνο όπλο που έχουν οι λαοί.
Γιατί η τέχνη που υπηρετώ είναι η καλύτερη ενίσχυση για την φωνή της ψυχής μου.
Γιατί θέλω τα παιδιά μου να μεγαλώσουν σε ένα καλύτερο κόσμο».

Τέλος, ο Γιώργος Μπακάλης, ο σκηνοθέτης του βιντεοκλίπ, δηλώνει: «Στο βιντεοκλίπ προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε την συνύπαρξη όλων μας σε αυτόν τον τόπο. Οι μετανάστες, καθρέφτης της δικής μας, ρευστής ύπαρξης αυτή τη φορά είχαν πρωταγωνιστικό ρόλο. Συνδημιουργήσαμε και αυτό είναι ο δρόμος μας».

Ζούμε μαζί, τραγουδάμε μαζί, αγωνιζόμαστε μαζί.

Η παρουσίαση του βιντεοκλίπ θα γίνει την Κυριακή 18 Μάρτη στο Πολιτιστικό Κέντρο Αφρικάνικης Τέχνης και Πολιτισμών ANASA, ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΣ 24 & ΠΛΑΤΑΙΩΝ Αθήνα

Παρεμβαίνουν:
– Δημήτρης Μυστακίδης (Συνθέτης, Ερμηνευτής, Καθηγητής ΤΕΙ Ηπείρου και Πανεπιστημίου Μακεδονίας)
– Λεωνίδας Οικονομάκης (Rapper των Social Waste, Διδάκτωρ Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών)
– Μιχάλης Afolayan (Dash), (Ηθοποιός, Μουσικός)
– Όλγα Λαφαζάνη (Χώρος Στέγασης Προσφύγων City Plaza)

[youtube id=”RfdB4ztTcdw”]

Μουσική: Παυλέας (Παύλος Κατσιβέλης)
Στίχοι: Alaa Alahmad (الأحمـــــد ألاء), Eshan, MC Yinka, Παυλέας, Ματούλα Ζαμάνη

Μουσική παραγωγή: Γιώργος Χανός
Σκηνοθεσία: Γιώργος Μπακάλης

Συμμετέχουν:
Alaa Alahmad (Συρία, Αθήνα): Στίχοι, Τραγούδι
Δημήτρης Μυστακίδης (Θεσσαλονίκη): Λαϊκή κιθάρα, Τραγούδι
Eshan (Αφγανιστάν, Μόρια Λέσβου): Στίχοι, Τραγούδι
MC Yinka (Νιγηρία, Αθήνα): Στίχοι, Τραγούδι
Παυλέας (Αθήνα): Στίχοι, Ούτι, Τραγούδι
Αντώνης Μυλωνάς (Λέσβος): Νέυ
Ηλίας Μάρκου (Λέσβος): Κρουστά

Φωτογραφίες κειμένου: Yiorgos Bakalis

Αντισεξισμός και Αντιφασισμός στην Εποχή των Τεράτων: Καιρός για Συνάντηση

Ελιάνα Καναβέλη
Δρ. Κοινωνιολογίας

«Ο παλιός κόσμος πεθαίνει και ο νέος κόσμος πασχίζει να γεννηθεί. Τώρα είναι η εποχή των τεράτων»
Αντόνιο Γκράμσι

Ζούμε σε μια περίοδο έντονων πολιτικών και κοινωνικών διαδικασιών, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε παγκόσμιο, τα

οποία φαίνεται να είναι σε αλληλεπίδραση. Η εκλογή του Τραμπ στην Αμερική, η άνοδος των ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη[1] συνθέτουν μια εικόνα, εκ πρώτης όψης, κάπως δυσοίωνη. Δυσοίωνη γιατί με τον ερχομό αυτών ισχυροποιείται και ένας λόγος ρατσιστικός, σεξιστικός που αποκλείει τα υποκείμενα από τον δημόσιο χώρο και λόγο εξαιτίας της θρησκείας, του χρώματος, της σεξουαλικότητας και του φύλου. Αντιμετωπίζει το θηλυκό σώμα, ξεκάθαρα και δίχως περιστροφές, ως αντικείμενο προς εκμετάλλευση και ως κατώτερο από αυτό του άνδρα.

Αυτές οι φωνές ακούγονται τόσο από ακροδεξιούς όσο και από νεοφιλελεύθερους, αλλά και από αριστερούς, τόσο εγχώρια[2] όσο και παγκόσμια. Δείτε, για παράδειγμα, τη δήλωση του Ντάισεμπλουμ ότι οι νότιοι έφαγαν τα λεφτά τους σε γυναίκες και ποτά. Αν αναλύσουμε προσεχτικά τη δήλωσή του, παρατηρούμε καταρχάς ότι όλοι οι «νότιοι» είναι άνδρες ενώ σε δεύτερο επίπεδο δεν αναγνωρίζεται το θηλυκό υποκείμενο ως κάποιο που μπορεί να καταναλώσει, αντίθετα είναι αυτό που καταναλώνεται από το αρσενικό υποκείμενο. Στον πυρήνα της, η δήλωση αυτή είναι άκρως σεξιστική, υποτιμητική και δείχνει ότι το επίπεδο ευαισθητοποίησης αναφορικά με ζητήματα φύλου, σεξουαλικότητας είναι πολύ χαμηλό, αλλά δεν πέφτουμε από τα σύννεφα.

Είχε προηγηθεί, εξάλλου, και η δήλωση του ακροδεξιού Πολωνού ευρωβουλευτή Γιάνους Κόρβιν-Μίκε ότι σαφώς και οι γυναίκες πρέπει να πληρώνονται λιγότερα γιατί είναι πιο αδύναμες, μικρότερες σε μέγεθος και λιγότερο ευφυείς, με λίγα λόγια κατώτερα όντα. Οι δηλώσεις αυτές μόνο αφελείς και αστείες δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν. Φέρουν μια ισχυρή αντίληψη υποτίμησης της γυναικείας υπόστασης και δεν είναι άσχετες με την πολιτική κατάσταση που επικρατεί στην Πολωνία και την ισχυροποίηση της ακροδεξιάς, η οποία αποτυπώθηκε και στο εκλογικό αποτέλεσμα του 2015 με την επικράτηση του συντηρητικού και άκρως ξενοφοβικού κόμματος του Νόμου και της Δικαιοσύνης (PiS).

Μην ξεχνάμε, ωστόσο, να αναφέρουμε ότι πριν από μερικούς

μήνες, οι γυναίκες στην Πολωνία δώσανε μια ισχυρή μάχη και την πετύχανε ενάντια στον νόμο που ήθελε να επεκτείνει την απαγόρευση εκτρώσεων σε καθολικό επίπεδο[3]. Αντίστοιχη τροπολογία[4] ήθελε να περάσει και ο Τραμπ περιστοιχισμένος από άνδρες συμβούλους. Το γεγονός ότι ήταν όλοι τους άνδρες και αποφάσιζαν για την τύχη των ζωών και των σωμάτων των γυναικών, αποτυπώνει τόσο σε συμβολικό αλλά και σε πραγματικό επίπεδο την αντιμετώπιση των γυναικών.

Η επίκληση στο έθνος, στη διατήρησή του, στη συνέχισή του και στην αναπαραγωγή του μέσα από τα σώματα των γυναικών σαφώς και δεν είναι τωρινό φαινόμενο. Το παρατηρούμε σε διάφορες περιόδους μέσα από την ανακίνηση του δημογραφικού ζητήματος ή αλλιώς της υπογεννητικότητας, προσδίδοντας στην εκάστοτε μήτρα εθνική και πολιτική σημασία. Κάπως έτσι έρχονται στο προσκήνιο εθνικιστικές και σεξιστικές λογικές, οι οποίες έχουν στο επίκεντρό τους το θηλυκό σώμα, τη διαχείρισή του με απώτερο σκοπό τον έλεγχό του. Αντίστοιχα, τα σώματα των ΛΟΑΤΚΙ υποκειμένων, που δεν μπορούν με «φυσικό» τρόπο να αναπαραγάγουν το έθνος, όχι μόνο θεωρούνται ανεπιθύμητα, αλλά τοποθετούνται στο πυρ το εξώτερον, στιγματίζονται ως ανίκανα και συχνά γίνονται θύματα βίαιων επιθέσεων.

Στο σημείο αυτό, θα λέγαμε ότι ο φασισμός και ο σεξισμός συναντώνται στο θηλυκό σώμα, τροφοδοτώντας ο ένας τον άλλον και συμβάλλοντας στη διατήρηση ενός συντηρητικού πλαισίου, όπου όλα είναι υπό καθεστώς ελέγχου. Οτιδήποτε, οποιο(α)σδήποτε ξεφεύγει από αυτό το κυρίαρχο πλαίσιο θα διώκεται, θα απομονώνεται, θα εξορίζεται, θα προπηλακίζεται, θα είναι το ξένο, το άλλο, το διαφορετικό. Κάπου εδώ όμως θα δανειστούμε από τον Φουκώ την άποψη ότι όπου υπάρχει εξουσία υπάρχει και αντίσταση. Τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρούμε την ύψωση αναχωμάτων απέναντι σε αυτές τις σεξιστικές και φασιστικές λογικές που περιορίζουν την ελεύθερη βούληση και δράση των υποκειμένων.

Η επίθεση που δέχονται τα σώματα των θηλυκών και των ΛΟΑΤΚΙ

υποκειμένων από τις κυρίαρχες πολιτικές, είναι δυνατόν, ακριβώς μέσα από τη διαδικασία της αντίδρασης, να αλλάξει κατεύθυνση και σαν μπούμερανγκ να στραφεί εναντίον τους. Όσο οι επιθέσεις εντείνονται οι αντιστάσεις οξύνονται, και αυτή είναι δυνατό να δημιουργήσει συνθήκες ρήξης, αλλά και νίκης. Στο εγχώριο συγκείμενο, ακολουθώντας και το διεθνές παράδειγμα, οι θεματικές που άπτονται του ζητήματος του φύλου την τελευταία δεκαετία έχουν μπει με δυναμικό τρόπο στον δημόσιο λόγο. Σε αυτό βέβαια έχει βοηθήσει και το γεγονός ότι τόσο στο ακαδημαϊκό όσο και στο κινηματικό επίπεδο έχει τεθεί μια τέτοια ατζέντα. Μια άλλη διαπίστωση όμως είναι ότι τα ζητήματα φύλου και γενικότερα ο αντισεξισμός συζητούνται αποσπασματικά και δεν αποτελούν θέματα της βασικής πολιτικής ατζέντας του κινηματικού χώρου.

Συζητούνται αποσπασματικά και δίχως προτάσεις ουσιαστικής αλλαγής του τρόπου σκέψης και δράσης και επιπλέον τις περισσότερες φορές τίθενται μέσα από τη λογική ότι αφού δεν τίθεται από τις ίδιες τις γυναίκες δεν υπάρχει λόγος να τεθεί από τους άνδρες.

> *Το ζήτημα του αντισεξισμού εν γένει δεν είναι μια καθημερινή πρακτική ενσωματωμένη τόσο στις ατομικές συμπεριφορές όσο και στις πολιτικές διαδικασίες και αυτό είναι ένα βασικό ζητούμενο του κινήματος.*

Από την άλλη, το αντιφασιστικό κίνημα, μέσα από τις αντιφασιστικές δράσεις, τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο, μετά και από την άνοδο της Χρυσής Αυγής, παρουσιάζει μια συνεχή και συνεπή παρουσία. Πόσο όμως αντισεξιστικό μπορεί να θεωρηθεί το αντιφασιστικό κίνημα; Ο μιλιταριστικός τρόπος, όπως αυτό εκδηλώνεται τόσο μέσα από την αμφίεση, αλλά και από τις μεθόδους αντιμετώπισης των φασιστών, λειτουργεί αποτρεπτικά στη διαδικασία της αντισεξιστικοποίησης του αντιφασιστικού κινήματος. Αυτό δεν σημαίνει ότι και θηλυκά υποκείμενα δεν συμμετέχουν σε αυτό και μάλιστα εξίσου μαχητικά, αλλά η κυρίαρχη εικόνα παραμένει αρσενική, βίαιη,

άγρια, εκείνη του γυμνασμένου μάτσο άνδρα, η οποία λειτουργεί αποτρεπτικά για τους πολλούς/ές.

Αυτό βέβαια δεν είναι άσχετο από τα στερεότυπα που κυριαρχούν και που σχετίζονται τόσο με την έμφυλη διάσταση της χρήσης του δημόσιου χώρου, αλλά και με την μονοπωλιακή χρήση της βίας από τα αρσενικά υποκείμενα και την ταυτόχρονη τοποθέτηση των θηλυκών υποκειμένων στην κατάσταση του ευάλωτου, του αδύναμου, του ευαίσθητου, φοβισμένου πλάσματος. Ως εκ τούτου, το αντιφασιστικό κίνημα μονοπωλείται από αυτή την εικόνα του μάτσο, γυμνασμένου άνδρα που επιτίθεται στον μάτσο, γυμνασμένο φασίστα.

Η μορφή του αντιφασιστικού κινήματος στην Ελλάδα, έτσι όπως διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια, είναι διττή. Η μία είναι οι εκδηλώσεις-διαδηλώσεις και η άλλη η πιο επιθετική απάντηση στους φασίστες. Ο αντισεξισμός κινείται κυρίως γύρω από τη σφαίρα της ευαισθητοποίησης των υποκειμένων αναφορικά με το φύλο, τις έμφυλες διαστάσεις, τον σεβασμό στη διαφορετικότητα του άλλου. θέλω να πω ότι δεν έχουμε δει συγκρούσεις ενάντια στον σεξισμό, ο οποίος αποτελεί ένα σύστημα ιεραρχίας στο οποίο συστηματικά υποτιμάται ο ρόλος και η υπόσταση του θηλυκού υποκειμένου, όπως έχουμε δει αντίστοιχα ενάντια στους φασίστες.

Κατά τη γνώμη μου, αυτό δεν είναι τυχαίο και είναι βαθύτατα πολιτικό. Ο σεξισμός είναι τόσο βαθιά ενσταλαγμένος μέσα μας που διακλαδώνεται, παίρνει διάφορες μορφές και εντέλει κάνει τον εχθρό αόρατο ή καλύτερα αδιόρατο. Όλοι θα πουν ότι είναι αντισεξιστές, ναι, και οι αντιεξουσιαστές-αναρχικοί θα το πουν, αλλά αλήθεια σε ποιο βαθμό είναι ικανοί, πρώτον, να αναγνωρίσουν τον σεξισμό και, δεύτερον, πόσο αλλά και με ποιους τρόπους είναι διατεθειμένοι να τον παλέψουν όταν οι ρίζες της πατριαρχίας είναι τόσο βαθιές και οι ίδιοι καλύπτονται αρκετές φορές κάτω από τον μανδύα της αντιεξουσίας; Από την άλλη, ο αντιφασισμός έχει έναν εχθρό, ξεκάθαρο, τον φασισμό, τον ακροδεξιό, τη ρητορική του και την πρακτική του και επομένως μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Η αντισεξιστικοποίηση του αντιφασιστικού κινήματος εμφανίζεται ως πρόκληση και ως μεγάλο στοίχημα στις δεδομένες συνθήκες. Είναι, ωστόσο, εφικτό να ενσταλάξουμε στοιχεία αντισεξισμού μέσα στο αντιφασιστικό κίνημα. Στη Ροζάβα, για παράδειγμα, πρόσφατα δημιουργήθηκε ένας πυρήνας IRPGF5, και αν ακούσετε τη σύντομη διακήρυξή τους, αναφέρονται στον πόλεμο ενάντια στην πατριαρχία ως θεμελιώδες στοιχείο της δράσης τους. Εδώ, –που τόσο πολύ επικαλούμαστε το παράδειγμα της Ροζάβα, ίσως γιατί απέχει πολύ από τον δικό μας τρόπο ζωής και οργάνωσης και ό,τι απέχει το εξωτικοποιούμε, το θαυμάζουμε από μακριά, αλλά είναι δύσκολο να το υιοθετήσουμε γιατί θα πρέπει να αλλάξουμε μάλλον ριζικά–, θα ακούσουμε για την πατριαρχία και τον πόλεμο που πρέπει να κάνουμε ενάντια σε αυτή αν όχι ποτέ τότε σίγουρα σπάνια, κυρίως στις 30 Νοέμβρη ή σε κάποιο περιστατικό έμφυλης βίας. Είναι κάπως επετειακός αυτός ο πόλεμος.

Η καθημερινή μας δράση σε όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων μας μπορεί να αποτελέσει τη ρωγμή σε αυτό το κυρίαρχο πλαίσιο αντιλήψεων. Η μάχη ενάντια στον φασισμό και τον σεξισμό είναι προσωπική, αλλά και συλλογική υπόθεση. Για αυτό, όταν είμαστε μάχιμοι αντιφασίστες δεν μπορούμε να μην είμαστε και μάχιμοι αντισεξιστές, όποια μορφή κι αν λαμβάνει αυτή η δράση. Κάπως έτσι θα οικοδομήσουμε το άλλο παράδειγμα, όπως έγινε και γίνεται διαρκώς στη Ροζάβα. Οι αντιδράσεις και η συσπείρωση των θηλυκών και ΛΟΑΤΚΙ υποκειμένων εξάλλου σε Ευρώπη και Αμερική, σε ένα glocal6 θα λέγαμε επίπεδο, ενάντια στις επιθέσεις που δέχονται από τις κυρίαρχες κρατικές-εθνικές πολιτικές, αποτελεί ένα σημείο όπου ο αντιφασισμός και ο αντισεξισμός συναντιούνται και είναι δυνατόν να οικοδομήσουν μια άλλη πραγματικότητα, ισότητας, αλληλεγγύης και αξιοπρέπειας, συνειδητοποιώντας βέβαια ότι οι ρίζες της πατριαρχίας είναι πολύ βαθιές και πρέπει να σκάψουμε πολύ, μέσα μας και έξω μας, ατομικά και συλλογικά, για να τις ξεριζώσουμε από την καθημερινή μας πρακτική και ζωή.

Βιβλιογραφία:

Φουκώ Μισέλ, 1982 [1980], *Η ιστορία της σεξουαλικότητας Ι: Η*

δίψα της γνώσης, μτφρ. Γκλόρυ Ροζάκη, Αθήνα: Ράππα.

Χαλκιά Αλεξάνδρα, 2007[2004], *Το Άδειο Λίκνο της Δημοκρατίας; Σεξ, έκτρωση και εθνικισμός στην Ελλάδα*, μτφρ. Μαρία Καστανάρα, επιμ. Χριστίνα Κωνσταντάκη & Σοφία Φίλερη, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Rawwida Baksh & Wendy Harcourt (ed), [2015], *The Oxford Handbook of Transnational Feminist Movements,* Οξφόρδη: Oxford University Press.

_____

Σημειώσεις:

1. Για μια διεξοδική καταγραφή της ανόδου της ακροδεξιάς στην Ευρώπη βλ. Martin Smith & Tash Shifrin, (2016), "Fascism and the far right in Europe: country by country guide and analysis", διαθέσιμο διαδικτυακά: https://www.dreamdeferred.org.uk/2016/04/fascism-and-the-far-right-in-europe-country-by-country-guide-part-one/
2. Εδώ παραθέτουμε και τη δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου της Ν.Δ. Ν. Δένδια: «Με αυτά που κάνετε, όχι με τη Σκάρλετ Γιόχανσον δεν θα βγαίνατε για κοκτέιλ, αλλά και η μακαρίτισσα, Γεωργία Βασιλειάδου, πολύ θα σας έπεφτε!», αλλά και το σεξιστικό σχόλιο του βουλευτή Μεσσηνίας του ΣΥΡΙΖΑ Π. Κωνταντινέα εναντίον της εκπαιδευτικού Π. Σοφιανού: «Βγάλε το μέικ απ και τα σκουλαρίκια και μετά μίλα».
3. Στην Πολωνία η άμβλωση επιτρέπεται μόνο σε τρεις περιπτώσεις: αν κινδυνεύει η υγεία ή η ζωή της μητέρας, αν από τον προγεννητικό έλεγχο διαπιστωθεί κάποια σοβαρή, ανίατη ασθένεια στο έμβρυο και αν η εγκυμοσύνη ήταν αποτέλεσμα βιασμού ή αιμομιξίας.
4. Ο Τραμπ υπέγραψε μια εκτελεστική πράξη κατά των αμβλώσεων επαναφέροντας την αποκαλούμενη ως «Mexico City Policy» που είχε υιοθετήσει ο Ρόναλντ Ρίγκαν το 1984. Πρακτικά, η απόφαση του Τραμπ απαγορεύει τη

χρηματοδότηση διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που παρέχουν βοήθεια, ενημέρωση και συμβουλεύουν για θέματα οικογενειακού προγραμματισμού και αναπαραγωγικών επιλογών εφόσον μεταξύ αυτών υπάρχει και η επιλογή της άμβλωσης. Γι’ αυτό και η πολιτική αυτή συχνά αποκαλείται ως διεθνής «νόμος-φίμωτρο».
5. International Revolutionary People’s Guerrilla Forces.
6. Πρόκειται για έναν συνδυασμό των λέξεων global και local για να δείξει την αλληλεπίδραση και την ανταλλαγή εμπειριών του τοπικού στοιχείου/κινήματος με το παγκόσμιο.

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 19

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ | Ημέρα ενάντια στη Βία κατά των Γυναικών (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.
Αναλύσεις και σχολιασμός… από τα κάτω.

Την Παρασκευή 25/11 ο Αποστόλης Στασινόπουλος και ο Παναγιώτης Μπλέτσας συζήτησαν με αφορμή την παγκόσμια ημέρα ενάντια στη βία κατά των γυναικών. Μαζί τους, η Ελιάνα Καναβέλη, δρ. Κοινωνιολογίας, αναλύοντας το ελληνικό και διεθνές συγκείμενο.